

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри д.е.н., професор
_____ Тетяна ШАБАТУРА
«___» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
Освітньої програми «Економіка»
За спеціальністю 051 «Економіка»

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СФГ «ОСК» РОЗДІЛЬНЯНСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент
_____ Ольга ПЕТРЕНКО

Рецензент:

Виконав здобувач денної форми навчання
Владислав ПОЛІЩУК

*Засвідчую, що кваліфікаційна робота містить
результати власних досліджень. Використання
ідей і текстів інших авторів має посилання
на відповідне джерело.*

_____ Владислав ПОЛІЩУК

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та управління

Кафедра Економічної теорії і економіки
підприємства

Рівень вищої освіти другий
(магістерський)

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувачка кафедри
_____ **Тетяна ШАБАТУРА**

«_____» _____ 2023р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Поліщука Владислава Сергійовича

**1. Тема роботи: «Економічна безпека СФГ «ОСК»
Роздільнянського району Одеської області»**

науковий керівник роботи: _____ к.е.н., доцент Ольга ПЕТРЕНКО

затверджені наказом ректора Одеського державного аграрного університету від «15» березня 2023 року № 46

2. Строк подання здобувачем кваліфікаційної роботи 16 грудня 2023р.

3. Об'єкт дослідження: ресурси СФГ «ОСК» Роздільнянського району Одеської області.

4. Предмет дослідження: економічна безпека підприємства.

5. Перелік завдань, які потрібно розробити:

Теоретико-методологічний розділ: Розкрити економічний зміст і складові елементи економічної безпеки підприємства; джерела та фактори генерування загроз економічній безпеці підприємства, а також методи та підходи щодо діагностики економічної безпеки підприємства.

Дослідницько-аналітичний розділ: Проаналізувати організаційно-

економічну характеристику підприємства, проаналізувати фактори впливу на економічну безпеку підприємства та провести діагностику економічної безпеки підприємства.

Проектно-рекомендаційний розділ: розглянути удосконалення політики управління ризиками економічної безпеки підприємства, запропонувати інновації у забезпеченні економічної безпеки підприємства та обґрунтувати ефективність впровадження удосконалених напрямків забезпечення економічної безпеки підприємства.

6.Орієнтовний перелік графічного та табличного матеріалу:

До теоретико-методологічного розділу: схеми, таблиці, діаграми.

До дослідницько-аналітичного розділу: схеми, таблиці, діаграми.

До проектно-рекомендаційного розділу: схеми, таблиці, діаграми.

7. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: Дослідження ґрунтувалося на наукових дослідженнях науковців, представлених тезами конференцій, науковими статтями, монографіями; було ознайомлення з нормативно-правовими актами, законами, постановами; річних звітах СФГ «ОСК» Роздільнянського району Одеської області за 2020-2022роки та використовувалися Інтернет джерела.

8. Перелік публікацій за напрямом досліджень: наукові результати було висвітлено в трьох наукових працях загальним обсягом 0,70 друк. арк.

9. Дата видачі завдання: «06» лютого 2023р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1.	Визначення теми, об'єкта та предмета дослідження	Лютий 2023р.	виконано
2.	Отримання завдання і складання змісту (плану) кваліфікаційної роботи	Березень 2023р.	виконано
3.	Складання календарного плану – графіку з підготовки кваліфікаційної роботи	Березень 2023р.	виконано
4.	Написання першого (теоретико-методологічного) розділу роботи	Квітень 2023р.	виконано
5.	Вивчення матеріалів базового підприємства	Червень 2023р.	виконано
6.	Написання другого (дослідницько-аналітичного) розділу роботи	Липень – серпень 2023р.	виконано
7.	Написання третього (проектно-рекомендаційного) розділу роботи	Вересень 2023р.	виконано
8.	Написання висновків, списку літератури	Жовтень 2023р.	виконано
9.	Перевірка роботи науковим керівником	Листопад 2023р.	виконано
10.	Доопрацювання роботи після зауважень наукового керівника	Листопад 2023р.	виконано
11.	Підготовка до захисту: доповідь, ілюстративний матеріал	Грудень 2023р.	виконано
12.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру	Грудень 2023р.	виконано
13.	Перевірка роботи на оригінальність	Грудень 2023р.	виконано
14.	Попередній захист на кафедрі	Грудень 2023р.	виконано
15.	Рецензування кваліфікаційної роботи	Грудень 2023р.	виконано
16.	Захист кваліфікаційної роботи	Грудень 2023р.	виконано

Здобувач другого (магістерського)

рівня вищої освіти: _____ Владислав ПОЛЩУК

Керівник: _____ Ольга ПЕТРЕНКО

РЕФЕРАТ

до кваліфікаційної роботи на тему:

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СФГ «ОСК» РОЗДІЛЬНЯНСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Поліщук Владислав Сергійович

Кваліфікаційна робота містить 80 сторінок, 26 таблиць, 15 рисунків, список використаних джерел з 79 найменувань, 3 додатки.

Предметом дослідження є економічна безпека підприємства.

Суб'єктом дослідження є СФГ «ОСК» Роздільнянського району Одеської області.

Період дослідження 2020-2022 роки.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження науково-теоретичних засад оцінки економічної безпеки підприємства та розробка рекомендацій щодо обґрунтування напрямків забезпечення економічної безпеки ФСК «ОСК».

Завданнями роботи є дослідження економічного змісту і складових елементів економічної безпеки підприємства; розкриття джерел та факторів генерування загроз економічної безпеки підприємства; означення методів та підходів щодо діагностики економічної безпеки підприємства; оцінка організаційно-економічної характеристики підприємства; аналіз факторів впливу на економічну безпеку підприємства; проведення діагностики економічної безпеки підприємства. Виходячи з проведеної оцінки економічної безпеки підприємства сформулювати напрямки удосконалення політики управління ризиками економічної безпеки підприємства; розглянути застосування інновації у забезпеченні економічної безпеки підприємства; обґрунтування ефективності впровадження удосконалених напрямків забезпечення економічної безпеки підприємства.

За результатами дослідження було обґрунтовано напрямки забезпечення економічної безпеки СФГ «ОСК» Роздільнянського району Одеської області.

Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності СФГ «ОСК» Роздільнянського району Одеської області та інших фермерських

підприємствах.

Рік виконання дипломної роботи 2023 р. Рік захисту роботи 2023р.

Ключові слова: економічна безпека, загрози, фактори генерування загроз, зовнішні та внутрішні фактори, функціональні складові економічної безпеки підприємства, виробничий капітал, ліквідність, ділова активність, фінансова стійкість, інвестиційний проект, поліетиленові мішки.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	9
1.1 Економічний зміст і складові елементи економічної безпеки підприємства	9
1.2 Джерела та фактори генерування загроз економічній безпеці підприємства	14
1.3 Методи та підходи щодо діагностики економічної безпеки підприємства	21
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СФГ «ОСК» РОЗДІЛЬНЯНСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	30
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства	30
2.2 Аналіз факторів впливу на економічну безпеку підприємства	39
2.3 Діагностика економічної безпеки підприємства	47
РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ НАПРЯМКІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СФГ «ОСК» РОЗДІЛЬНЯНСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	52
3.1 Удосконалення політики управління ризиками економічної безпеки підприємства	52
3.2 Інновацій у забезпеченні економічної безпеки підприємства	57
3.3 Обґрунтування ефективності впровадження удосконалених напрямків забезпечення економічної безпеки підприємства	63
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	80

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена тим, що економічна безпека є одним із важливих складових успішного підприємства. Необхідність постійної підтримки економічної безпеки обумовлена завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей підприємства. Тому питання економічної безпеки підприємства завжди буде актуальним для будь-якого керівника, оскільки ігнорування цієї проблеми часто призводить до небажаних результатів діяльності підприємства.

Методологічна основа економічної безпеки в даний час формується як синтез класичних поглядів на процеси реалізації економічної політики та сучасних поглядів на основні концепції економічних перетворень та за умов невизначеності. Вивченням ризиків та питань економічної безпеки займаються вчені, серед яких Атамась Г.П., Білоусов Є. М., Галицький О. М., Гапак Н.М., Голіков І. В., Дьяченко О.А., Зайченко К.С., Іпполітова І.Я., Кургузенкова Л.А., Матішак Ю.І., Мандзіновська Х. О., Пашнюк Л.О., Петренко О.П., Салоїд С.В., Ситник Г. В., Скорук О. В., Сосновська І.М., Станкевич Н.А., Стеценко С. П., Шабатура Т.С., Шевченко А. А.

Проте, недостатня наукова та методична розробленість проблеми економічної безпеки та мінливе зовнішнє середовище підприємства, і, як наслідок, необхідність подальшого вдосконалення методів його оцінки в умовах економічної нестабільності визначають теоретичну значущість дослідження, проведеного у дослідженні.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження науково-теоретичних засад оцінки економічної безпеки підприємства та розробка рекомендацій щодо обґрунтування напрямків забезпечення економічної безпеки ФСК «ОСК».

Відповідно до зазначеної мети визначено наступні завдання:

- дослідити економічний зміст і складових елементів економічної безпеки підприємства;

- розкрити джерела та фактори генерування загроз економічної безпеки підприємства;
- означення методів та підходів щодо діагностики економічної безпеки підприємства;
- оцінити організаційно-економічну характеристику підприємства;
- провести аналіз факторів впливу на економічну безпеку підприємства;
- провести діагностику економічної безпеки підприємства;
- сформулювати напрямки удосконалення політики управління ризиками економічної безпеки підприємства;
- розглянути застосування інновації у забезпеченні економічної безпеки підприємства;
- обґрунтувати ефективність впровадження удосконалених напрямків забезпечення економічної безпеки підприємства.

Об'єктом дослідження виступають ресурси СФГ «ОСК» Роздільнянського району Одеської області.

Предметом дослідження є економічна безпека підприємства.

Методи дослідження. Серед методів оцінки економічної безпеки підприємства в роботі використовувалися такі методи дослідження: індикаторний (за допомогою індикаторів, недотримання рівня яких призводить до погіршення стану економічної безпеки), ресурсно - функціональний (при оцінці ступеня використання ресурсів підприємства), метод, який передбачає визначення узагальненого показника (при визначенні показників економічної безпеки за окремими складниками), методи, які засновані на прогнозуванні фінансової неспроможності підприємства (при визначенні ймовірності настання банкрутства підприємства).

Елементами наукової новизни отриманих результатів є дослідження загроз на підприємстві та обґрунтування напрямків забезпечення економічної безпеки СФГ «ОСК».

уточнено:

- класифікація загроз економічної безпеки підприємства;

дістали подальший розвиток:

- конкретизовано визначення категорії «економічна безпека підприємства» за умов сучасного стану невизначеності;
- сформована концепція управління економічною безпекою на підприємстві;
- обґрунтовано ефективність впровадження напрямків забезпечення економічної безпеки СФГ «ОСК».

Інформаційне забезпечення. Дослідження ґрунтувалося на наукових дослідженнях науковців, представлених тезами конференцій, науковими статтями, монографіями; було ознайомлення з нормативно-правовими актами, законами, постановами; річних звітах СФГ «ОСК» Роздільнянського району Одеської області за 2020-2022 роки та використовувалися Інтернет джерела.

Практична значущість роботи полягає в наданих пропозиціях щодо забезпечення економічної безпеки ФСГ «ОСК», які підприємство може використати в своїй подальшій діяльності для оптимізації виробництва, скорочення витрат та максимізації прибутку на підприємстві. Результати дослідження, проведеного в рамках магістерської роботи, можуть бути використані в діяльності як об'єкта дослідження, так і інших підприємств при розробці напрямку зміцнення їхньої економічної безпеки.

Апробація результатів роботи:

1. Поліщук В.С., Петренко О.П. Економічна безпека держави. *Збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Сталий розвиток економіки, суспільства та підприємництва»* (м. Івано-Франківськ, 27-28 квітня 2023 р.). Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. 2023. С. 103-106 URL: https://drive.google.com/file/d/1v36DbIQUrByFrzvYg61AooDw9FEmi_Fp/view
2. Поліщук В.С., Петренко О.П. Індикатори фінансової стійкості економіки України. *Збірник тез доповідей за матеріалами I Міжнародної науково-практичної конференції НПП та молодих науковців «Актуальні аспекти*

розвитку науки і освіти» (м.Одеса, 13-14 квітня 2021 р.), Одеса, 2021. С. 467-469
URL: <https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/ZBIRNYK-TEZ.pdf>

3. Поліщук В.С., Петренко О.П. Удосконалення управління фінансовими результатами діяльності підприємства. Збірник тез доповідей за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції «Science, society, education: topical issues and development prospects» (м.Харків, 12-14 квітня 2020р.). Харків, 2020. С.774-781

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи представлений на 80 сторінках комп'ютерного тексту. Дипломна робота містить 26 таблиці, 15 рисунків, 3 додатки. Бібліографічний список нараховує 79 літературних джерел, що викладені на 8 сторінках.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічний зміст і складові елементи економічної безпеки підприємства

Економічна безпека — включає багато факторів, які сприяють економічній стабільності та процвітання країни. Центральним для економічної безпеки є забезпечення країни фінансовою стійкістю для протистояння внутрішнім і зовнішнім кризам, таким як рецесії, стихійні лиха або геополітичні події. Для досягнення економічної безпеки, країни повинні визначити пріоритети економічної політики, яка сприятиме сталому економічному зростанню, створенню робочих місць і зменшенню нерівності в доходах. Крім того, економічна безпека вимагає запобіжних заходів для захисту критично важливої інфраструктури, безпеки ланцюжків поставок і захисту від кіберзагроз, які можуть порушити економічну діяльність. Це актуалізує проблему вивчення та постійного моніторингу економічної безпеки, як опори соціальної та політичної стабільності країни.

Мандзіновська Х. О. зазначає, що «...економічна безпека держави виступає як основа забезпечення її суверенітету, обороноздатності, конкурентоспроможності, підтримання соціальної злагоди в суспільстві, органічного входження країни в систему світової економіки» [31, с.164].

Підприємство, як майновий комплекс, включає всі види майна, призначені для його діяльності, включаючи земельні ділянки, інвентар, обладнання, будівлі, сировину, споруди, борги, продукцію, права вимоги, права на позначення, які індивідуалізують підприємство, його продукцію, роботи та послуги (фірмове найменування, знаки обслуговування товарні знаки), та інші виняткові права, якщо інше не передбачено законом чи договором.

У процесі фінансово-господарської діяльності підприємство вступає у різні відносини з державними органами, іншими підприємствами та фізичними

особами, працює в ринкових, постійно змінних умовах та конкурентному середовищі.

На думку Поліщук О.Б. «Забезпечення економічної безпеки в умовах кожного українського підприємства є безумовною основою його функціонування й розвитку. Досягнення поставлених завдань вимагає формування системи управління економічною безпекою підприємства, яка спроможна своєчасно вносити зміни у функціонування підприємства загалом та самовдосконалюватися» [48].

Економічна безпека також є важливим аспектом особистого та національного розвитку. Для громадян економічна безпека означає можливість задовольнити основні потреби, такі як їжа, житло, одяг і медичне обслуговування. Відсутність економічної безпеки може призвести до бідності, безробіття та соціальної ізоляції, що може негативно вплинути на фізичне та психічне здоров'я людини. Так само національна економічна безпека гарантує стабільність національної економіки, яка є необхідною для мирного співіснування націй. Вона передбачає захист фінансової системи, галузей і ринків країни від зовнішніх і внутрішніх загроз, таких як нестабільність ринку, тероризм, стихійні лиха та кіберзагрози. Економічна нестабільність може призвести до політичної нестабільності, соціальних заворушень і міжнародних конфліктів. Тому надзвичайно важливо для окремих людей і націй віддавати пріоритет економічній безпеці для забезпечення сталого зростання та розвитку.

Матішак Ю.І. зазначає, що: «Забезпечення стійкого розвитку підприємства, стабільності результатів його діяльності, досягнення мети, яка відповідає інтересам власників і суспільства в цілому неможливо без наявності дієвої системи його економічної безпеки» [32 , с.176].

Фактично визначення безпеки говорить про ідеологію, яка закладається в теорію безпеки і потім втілюється практично. У літературі, дослідження на тему безпеки дано достатньо визначень як безпеки, так і економічної безпеки підприємств. Кожне з цих визначень має право на існування і є по суті найбільш

концентрованим виразом поглядів кожного автора на поняття безпеки, а також на діяльність із забезпечення безпеки.

За визначенням колективу авторів «Економічна безпека підприємства – це стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від різноманітних внутрішніх та зовнішніх негативних чинників, що гарантує найбільш ефективне використання ресурсів підприємства для забезпечення стабільного функціонування та динамічного розвитку» [18, с.662].

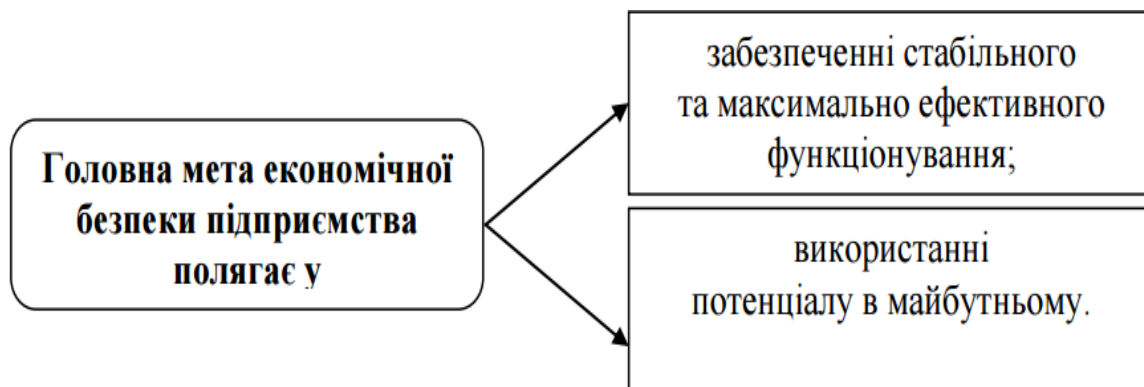

Рис.1.1 Мета економічної безпеки підприємства [18, с.620].

Пашнюк Л.О. відмічає, що «Економічна безпека підприємства забезпечується одночасно як на оперативному, так і на стратегічному рівнях. Зокрема, на оперативнотактичному рівні відбувається вирішення поточних господарських задач, пов'язаних з оптимізацією процесу використання наявних у розпорядженні підприємства ресурсів. На стратегічному ж рівні приймаються більш масштабні рішення, націлені на довгострокову перспективу [38]. Ряд авторів серед пріоритетних напрямів забезпечення економічної безпеки малих та середніх підприємств, в тому числі і аграрних виділяють інноваційний підхід. Саме інновації забезпечують стабільність і майбутнє компаніям [66, с.99].

На думку авторів «Економічна безпека підприємства, як і будь-яка система, потребує постійної оцінки. Головна мета оцінки рівня економічної безпеки підприємства полягає у тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування нині і високий потенціал розвитку в майбутньому» [22,с.96].

Таблиця 1.1

Трактування поняття «економічна безпека підприємства»

Автор	Тлумачення терміну
Сосновська І.М. [57]	Економічна безпека підприємства – це комплексна характеристика, під якою розуміють рівень захищеності всіх видів потенціалу підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз, що забезпечує стабільне функціонування та ефективний розвиток і потребує управління з боку керівництва підприємства.
Зайченко К.С., Діма Н.І. [20]	Економічна безпека – це одна з найважливіших умов існування підприємства, адже сама вона забезпечує його захищеність від внутрішніх та зовнішніх загроз, а також виступає фундаментом його економічно ефективного функціонування та стабільного розвитку.
Кургузенкова Л.А. [29]	Економічна безпека підприємства забезпечує можливість власного функціонування та є частиною (елементом) економічної безпеки системи вищого рівня і суб'єктом, що забезпечує виконання функцій регіону, держави.
Станкевич Н.А., Карплюк О.О. [59]	Економічна безпека підприємства - стан ефективного функціонування суб'єкта господарювання в існуючому ринковому середовищі, спрямований на запобігання внутрішніх і зовнішніх негативних чинників та забезпечення його тривалого виживання і стійкого розвитку відповідно до запланованих завдань.
Гапак Н.М. [12]	Економічна безпека підприємства – це такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технологій, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науковотехнічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам).
Група авторів [19]	Економічна безпека підприємництва характеризує здатність підприємств протистояти загрозам та зберігати пропорції збалансованого розвитку
Голіков І. В. [14]	Економічна безпека – це динамічна складова економіки, що адаптується до вимог свого часу. Теперішній етап розвитку держави вимагає для забезпечення економічної безпеки врахування специфічних, адресних особливостей об'єкта дослідження (наприклад, галузь) в умовах появи негативних явищ з рисами невизначеності й ризику, що спричиняє відхилення стану економічної безпеки від запланованого.
Білоусов Є. М. [9]	Економічна безпека – це аморфне нематеріальне явище, стан системи показників функціонування підприємства, діагностика й моніторинг яких дає можливість визначити його слабкі сторони.
Іпполітова І.Я., Сичова А.О. [22,с.96]	Економічна безпека підприємства є комплексною характеристикою, під якою будемо розуміти стан найбільш ефективного використання всіх видів ресурсів підприємства, що дає змогу попередити, уникнути або послабити негативний вплив внутрішніх і зовнішніх загроз, а також забезпечує стабільне функціонування та ефективний розвиток підприємства сьогодні й у майбутньому.

Джерело: сформовано автором

Отже, виходячи з зазначених визначень, можна сформулювати категорію економічної безпеки підприємства, як систему факторів ризику діяльності підприємства, метою стабілізації яких є необхідність оперативного реагування керівництва на погіршення фінансово-економічного стану підприємства для проведення оцінки рівня економічної безпеки підприємства на певну дату та аналіз його динаміки щодо обґрунтування відповідних управлінських рішень.

Матішак Ю.І. стверджує: «Середовище функціонування підприємств містить значну кількість ризиків і небезпек, таких як спад виробництва, високий ступінь тінізації економіки, недосконале комерційне законодавство, недобросовісна конкуренція, нестача власних фінансових ресурсів, шахрайство, корупція, рейдерство. Все це зумовлює необхідність гарантування економічної безпеки підприємства [32, с.176].

Основні функціональні цілі економічної безпеки підприємства:		
		забезпечення високої фінансової ефективності, стійкості та незалежності;
		забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу;
		досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальності та ефективності його організаційної структури;
		досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, ефективності НДДКР;
		мінімізація руйнівного впливу результатів виробничої діяльності на стан довкілля;
		якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;
		захист інформаційного поля, комерційної таємниці, належне інформаційне забезпечення діяльності підприємства;
		забезпечення безпеки персоналу підприємства, його капіталу, майна й комерційних інтересів;
		забезпечення можливості протидії конкурентному тиску та адаптаційних можливостей до змін ситуації на ринку;
		забезпечення надійної взаємодії з контрагентами (постачальниками, посередниками, споживачами тощо).

Рис. 1.2 Цілі економічної безпеки підприємства [18, с.620]

Неповне використання виробничих потужностей і, отже, їх неефективне використання, а тим більше руйнування створеного потенціалу підприємства, створює загрозу для економічних, матеріальних та соціальних основ.

1.2 Джерела та фактори генерування загроз економічній безпеці підприємства

Бізнес завжди пов'язаний з невизначеністю, ризиком, конкуренцією, що посилюється, безліччю зовнішніх загроз і небезпек. Проте ризик є невід'ємною частиною ділової активності на будь-якому ринку. Чим справа ризикованіше, тим більше шансів на підвищений прибуток, але у разі невдачі зростають, відповідно, і втрати.

На думку Скорук О. В. важливим є розуміння складових елементів економічної безпеки, а також своєчасного виявлення впливу негативних загроз-факторів із метою створення власної системи економічної безпеки [56, с. 41].

Міжнародне співробітництво відіграє вирішальну роль у забезпеченні економічної безпеки. Враховуючи взаємозв'язок світової економіки, жодна країна не може досягти сталого економічного зростання без співпраці з іншими державами. Співпраця може приймати різні форми, включаючи торгові угоди, іноземну допомогу та спільні інвестиційні проекти. Ефективна співпраця вимагає прийняття спільних принципів і стандартів, таких як ті, що встановлені міжнародними організаціями, такими як Світова організація торгівлі та Міжнародний валютний фонд. Працюючи разом, країни можуть сприяти економічній стабільності, зниженню рівня бідності та збільшенню добробуту. Однак співпраця також вимагає компромісу та взаємної вигоди, а розбіжності між націями можуть перешкоджати прогресу. Тому міжнародне співробітництво для економічної безпеки має своїми безперервними зусиллями налагоджувати постійний діалог і співпрацю між країнами.

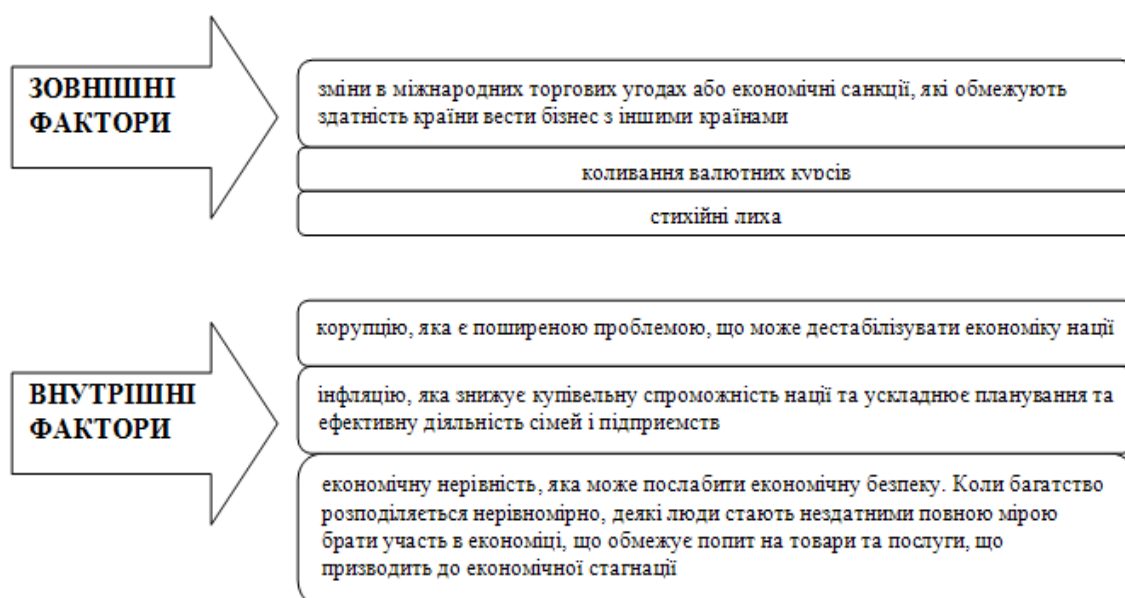

Рис. 1.3. Фактори впливу на економічну безпеку України

Джерело: сформовано авторами

На рис.1.3 представлено фактори впливу на економічну безпеку держави.

Види загроз економічній безпеці підприємства: катастрофи (природні і техногенні), інформаційні, конкурентні, пов'язані з некомпетентністю власного персоналу у виробництві ах, організаційні.

Для будь-якої країни важливо передбачати та контролювати зовнішні та внутрішні чинники, які потенційно можуть зашкодити її економічній безпеці. Ці проблеми необхідно вирішувати за допомогою політики та нормативних актів, які розширюють можливості громадян, зменшують корупцію та сприяють рівному економічному зростанню.

За визначенням колективу авторів «Економічний ризик – можливість настання негативних подій, явищ, процесів чи несприятливих умов зовнішнього та внутрішнього середовищ, яка виникає за будь-яких випадків підприємницької діяльності, спрямованих на одержання прибутку і пов'язаних із виробництвом продукції, реалізацією товарів, наданням послуг, виконанням робіт; товарно-грошовими й фінансовими операціями; комерцією, а також реалізацією науково-технічних проектів» [18, с.662].

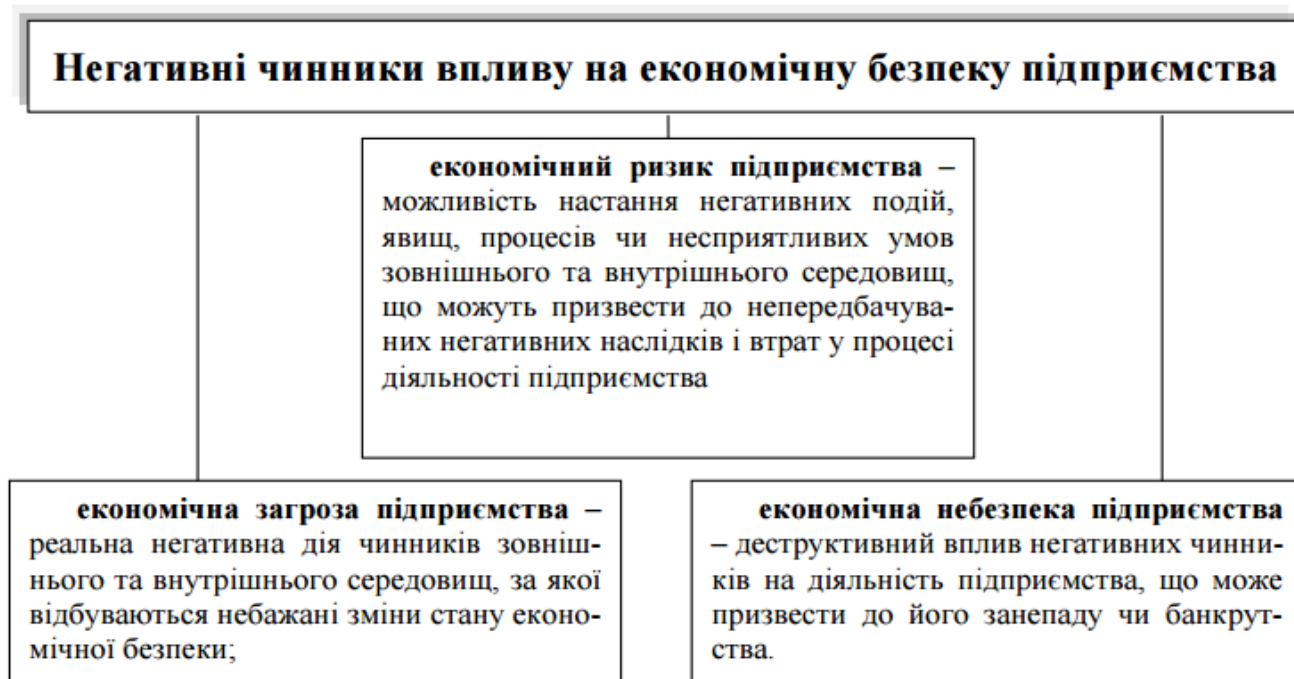

Рис.1.4 Чинники впливу на економічну безпеку підприємства

[18, с.620]

Найбільший вплив на формування конкурентних переваг підприємств в умовах нестабільності ринкового середовища, мають такі чинники: державні та законодавчі органи, постачальники, споживачі продукції та торгових послуг, стан економіки, конкуренти, соціокультурні та політичні чинники. Водночас необхідно відзначити важливість організації виробничого процесу, фактори, що визначають склад та зміст технологічних процесів та операцій.

Таблиця 1.2

Класифікація загроз економічної безпеки підприємства

Ознака	Зміст
Знаходження економічних загроз відносно підприємства	внутрішні зовнішні
Час існування економічних загроз підприємства	актуальні (існуючі) потенційні
Періодичність виникнення економічних загроз для підприємства	постійні випадкові
Ступінь вірогідності	явні - приховані
Об'єктивність існування економічних загроз підприємства	реальні вигадані
Ступінь впливу на підприємства	активні пасивні

Ознака	Зміст
Ступінь впливу на загрози	загрози, які піддаються нейтралізації загрози, які не піддаються нейтралізації
Сфера виникнення економічних загроз	правові економічні екологічні кліматичні культурні соціальні науково-технічні
Структура економічної безпеки підприємства	загроза підприємству як цілісній системі загроза від персоналу підприємству загроза від витоку інформації загроза матеріальним активам загроза нематеріальним активам загроза фінансовим активам загроза втрати покупців загрози перспективам розвитку

Джерело: сформовано автором

Ступінь впливу окремих чинників довкілля, у якому функціонують підприємства, залежить від обсягу підприємств, територіального розташування, асортименту продукції.

Слід зазначити, що конкурентний ризик можна розглядати лише на рівні зовнішньої та внутрішньої середовища, так як конкуренція є чинником довкілля підприємства, а конкурентний ризик визначається рівнем його конкурентоспроможності. Розвиток конкурентних відносин безпосередньо пов'язаний з розвитком малого бізнесу, який можна сприйняти як чинник усунення структурних диспропорцій, стимулювання інноваційної діяльності, пом'якшення соціальних проблем. Це визначає необхідність орієнтації розвитку на місцевий ринок з урахуванням регіональних особливостей та потреб підприємств на підвищення конкурентоспроможності за рахунок формування конкурентних переваг.

Підприємства та галузі відіграють життєво важливу роль у забезпеченні економічної безпеки не лише у відповідних секторах, а й у економіці країни

загалом. Вони не тільки створюють можливості для працевлаштування, але й роблять значний внесок у валовий внутрішній продукт країни.

Враховуючи різноманіття видів економічних загроз для підприємства, особливе місце слід приділити внутрішнім загрозам для підприємства (рис.1.5)

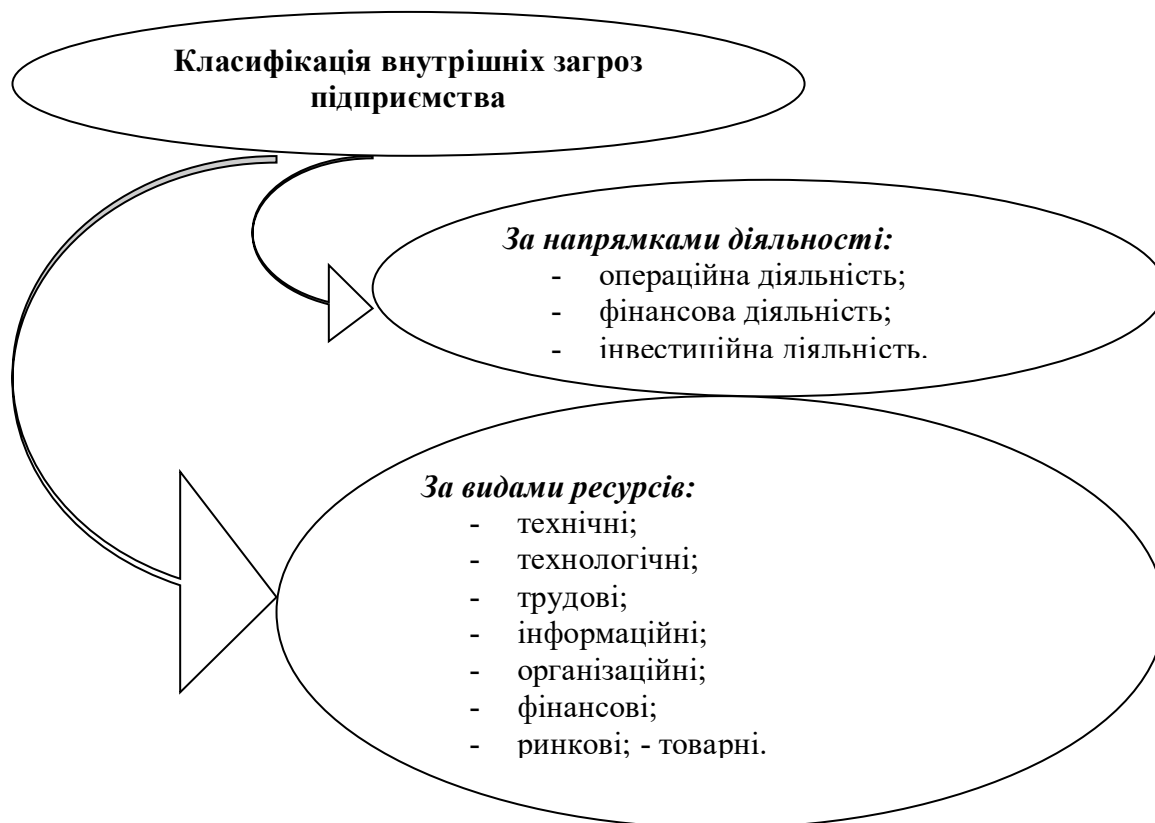

Рис. 1.5 Класифікація внутрішніх загроз економічній безпеці підприємству

Джерело: сформовано авторами

Як наслідок, зниження внутрішніх загроз та забезпечення економічної безпеки підприємства знаходиться в тісному взаємозв'язку з реалізацією фінансово-економічних інтересів підприємства, являють собою одну з пріоритетних задач економічної безпеки. Об'єктивні потреби підприємства, направлені на формування та реалізацію фінансово-економічної діяльності підприємства і його розвиток, формують систему фінансово-економічних інтересів підприємства.

В свою чергу Орлик О.В. відмічає, що: «Загрози фінансово-економічній безпеці підприємства мають складну ієрархічну структуру і можуть бути класифіковані за низкою ознак. Загрози фінансово-економічній безпеці, що

виникають і проявляються на мікрорівні, являють собою загрози на рівні підприємства і є достатньою мірою керованими. Тобто, рівнем впливу на фінансово-економічну безпеку кожної з таких загроз можна ефективно управляти за умови побудови відповідної системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства» [34, с.112].

На регіональному рівні економічна безпека визначає ступінь розвитку регіональної економіки, її інтеграцію з економікою країни і показує регіональну незалежність. Спираючись на визначені для галузі галузі фінансово-економічних і виробничих показників та їх відхилення від нормативів, стан економічної безпеки можна визначити, як нормальним, передкризовим, кризисним та критичним (табл.1.3).

Таблиця 1.3

Градації стану економічної безпеки

Стан	Опис
Нормальний	Індикатори економічної безпеки знаходяться в межах порогів значень, а рівень використання наявного потенціалу близько до технічно обґрунтованим нормативам завантаження обладнання та земельних площ.
Передкризовий	Переступається граничне значення хоча б одного з індикаторів економічної безпеки, а інші наближаються до деяких своїх бар'єрних значень і при цьому не втрачають умови і результати виробництва шляхом прийняття до загроз заходів попереднього характеру.
Кризисний	Переступається бар'єрне позначення більшості основних (за думкою експертів) індикаторів в економічній безпеці і з'являються ознаки неможливості спаду виробництва і часткової утрати ресурсу обладнання та площ, скорочення персоналу
Критичний	Порушуються всі (або майже всі) бар'єри, що відокремлюють нормальний і кризовий стан розвитку виробництва, а частина втрата потенціалу стає неминучою і невідворотною.

Джерело: сформовано автором

Система чинників економічної безпеки функціонування підприємства має бути схильна до постійної оцінки, тобто моніторингу зміни факторів економічного ризику та загроз діяльності. Це має відслідковуватися з метою оцінки економічного стану підприємства та його відповідності зовнішньому середовищу (безперервний моніторинг). Залежно від ситуації та результатів

аналізу необхідна розробка подальшого плану діяльності, що забезпечує сталий розвиток підприємства.

На думку Стеценко С. П., серед основних заходів забезпечення економічної безпеки підприємства, слід виділити такі (табл.1.4):

Таблиця 1.4

Заходи забезпечення економічної безпеки підприємства

Основні заходи	Рівень управління	
	Загальнодержавний	Регіональний
Інформаційно-аналітичні заходи		
1. Моніторинг вразливості економічних інтересів	Моніторинг загроз економічним інтересам України	Моніторинг рівнів соціально-економічного розвитку регіонів
2. Поточна і прогностична оцінки економічного розвитку	Система показників оцінки економічного розвитку України	Система показників оцінки економічного розвитку регіону (адміністративної області)
Заходи регулятивного впливу		
1. Вдосконалення нормативно-правової бази в здійснення інституціональних перетворень	Прийняття законів, кодексів, Указів Президента України, Постанов Уряду України та ін.	Прийняття постанов законодавчої і виконавчої влади регіонального рівня в межах компетенції
2. Усунення кризових тенденцій	В країні в цілому, в окремих галузях, регіонах	У регіоні, містах, на підприємствах в межах компетенції
Заходи прямої дії		
1. Програми виходу з кризи	України	Регіону (адміністративної області)
2. Державне регулювання регіонального розвитку	Розробка і реалізація цільових програм соціально-економічного розвитку регіонів	Участь у реалізації державних цільових програм соціально-економічного розвитку регіонів і залученні позабюджетних коштів
3. Протидія носіям загроз інтересам країни	Удосконалення фінансової системи, лобіювання інтересів вітчизняного виробника на міжнародному ринку, вирівнювання на рівні максимуму рівня регіонального економічного розвитку	Підвищення економічної, соціальної і бюджетної ефективності управління регіоном (адміністративною областю)

Джерело [60, с.106]

Загалом економічна безпека підприємства передбачає:

– високу фінансову ефективність, незалежність і стабільність роботи підприємства;

- розвиненість і конкурентоспроможність технологічної бази підприємства;
- високий рівень організації керування підприємством;
- жорсткий кадровий відбір;
- забезпечення відповідності екологічним стандартам;
- ефективний механізм правового регулювання всіх напрямків діяльності підприємства;
- забезпечення інформаційної безпеки роботи підприємства;
- гарантії безпеки працівників підприємства, а також збереження їх майна та професійних інтересів.

Виходячи з вищезазначеного, Матішак Ю.І. концентрує увагу саме на тому, що: «Необхідно проводити всебічний науковий аналіз шляхів забезпечення економічної безпеки підприємства, виявлення загроз та небезпек, які можуть призвести до її втрати, з метою гарантування стабільного ефективного функціонування і розвитку підприємства в поточному і майбутньому періодах [32, с.176].

1.3 Методи та підходи щодо діагностики економічної безпеки підприємства

Системний підхід до формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства передбачає необхідність прийняття до уваги всіх реальних умов його діяльності, а механізм повинен мати чітко визначені елементи їх функціонування і взаємодії. Структура механізму забезпечення економічної безпеки підприємства складається з кількох блоків, одночасно робота яких призначена для забезпечення достатнього прибутку для розширеного відтворення, одержаного в результаті сприяння інтересів підприємства, тобто в результаті взаємодії діяльності підприємства з суб'єктами зовнішнього середовища. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства може мати різні ступені структуризації і формалізації.

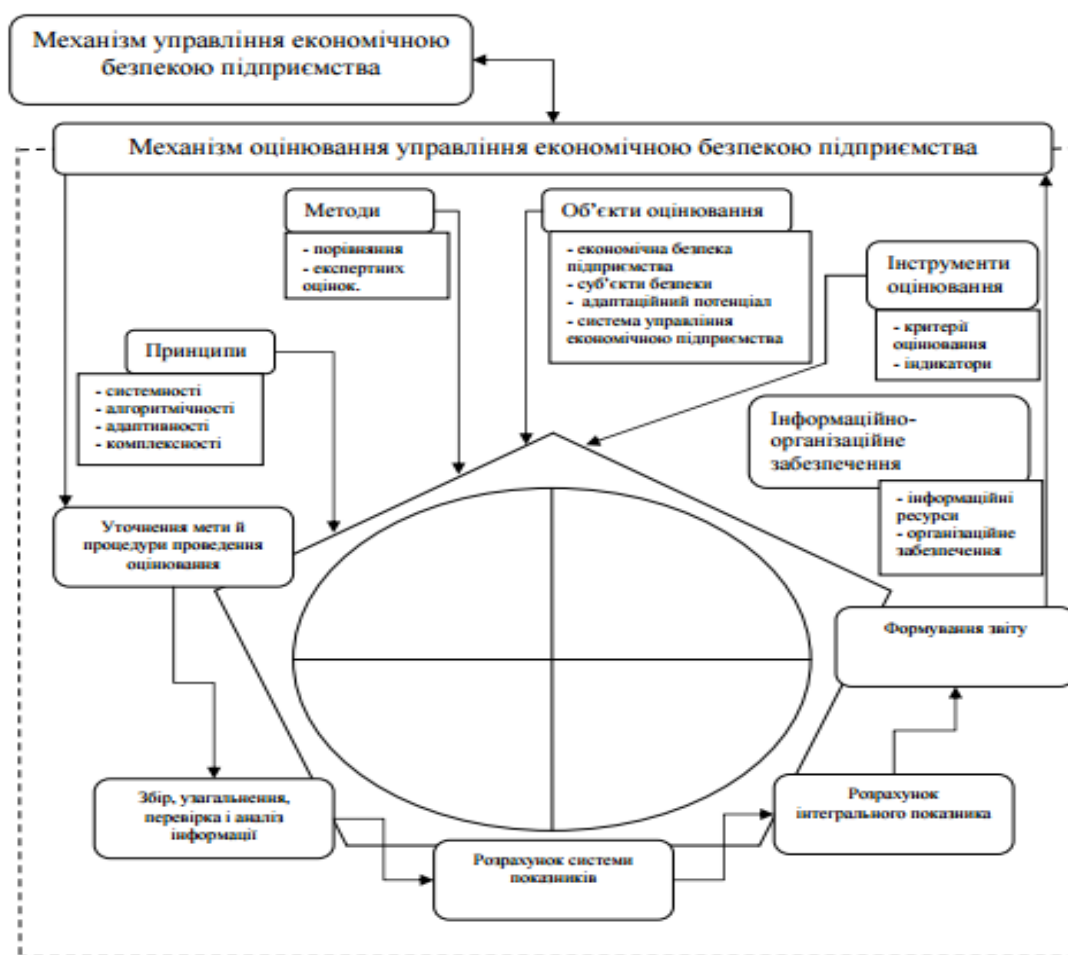

Рис. 1.6 Механізм оцінювання управління економічною безпекою підприємства [44]

Поліщук О.Б. зазначає, що «Механізм оцінювання управління економічною безпекою підприємства є складовою механізму управління економічною безпекою підприємства» (рис.1.6) [44].

Салоїд С.В. зазначає, що: «Механізм підвищення економічної безпеки підприємства передбачає досягнення ефективних параметрів функціонування, збереження виробничого і кадрового потенціалу, створення підприємства ринкового типу» [51,с.254].

На думку Іпполітової І.Я. і Сичової А.О.: «Розмаїття підходів до визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства» зумовлює значну кількість методичних підходів до оцінки її рівня (рис. 1)» [22,с.97].

Рис. 1.7 Підходи та методи оцінки рівня економічної безпеки підприємств
[22,с.97]

Таким чином, концепція економічної безпеки вимагає комплексного підходу, який охоплює різні сектори та рівні суспільства. Нішевий підхід, який віддає пріоритет зростанню, ігноруючи соціальні та екологічні аспекти, ставить під загрозу всю економічну систему. Таким чином, політики повинні прийняти цілісну перспективу, обговорюючи економічну безпеку, зосереджуючись на інклюзивному зростанні, соціальному добробуті, екологічній стійкості та регіональному розвитку. Розгляд цих різних компонентів економічної безпеки забезпечить стійкість економіки до різноманітних ризиків і потрясінь для довгострокового сталого зростання. Перш за все, інтегрований підхід до економічної безпеки має визначати пріоритет інтересів і потреб усіх верств суспільства, особливо тих, які є вразливими та маргіналізованими.

На думку Зайченко К.С. та Діма Н.І. «Проводячи регулярний моніторинг рівня економічної безпеки підприємство попереджує виникнення загроз та виявляє проблемні сторони, що дає змогу проаналізувати ефективність діяльності підприємства та сформулювати превентивні заходи для підтримки стабільного його функціонування. Але слід відмітити, що особливістю вітчизняних підприємств є те, що управлінські рішення приймаються не на попередження виникнення загроз

та ризикованих ситуацій, а вже після їх настання, що призводить до збільшення поточних витрат підприємства, використання більшої частини його ресурсів, а також зменшення рівня його стійкості в цілому»[20].

Таблиця 1.5

Показники оцінки економічної безпеки підприємства

<i>Функціональні складові економічної безпеки підприємства</i>	<i>Показники</i>
Фінансова	- показники платоспроможності; - показники ліквідності; - показники фінансової незалежності; - коефіцієнт забезпечення власними засобами; - рентабельність продаж.
Кадрова	- коефіцієнт сталості кадрів; - коефіцієнт плинності кадрів; - якісний склад робітників.
Інформаційна	- вірогідність збереження комерційної таємниці.

Як вже зазначалось, серед методів оцінки економічної безпеки підприємства, особливе місце займає методи прогнозування банкрутства підприємства. Як зазначають Швець Ю.О. та Мартинюк Н.Б.: «Неспроможність підприємства виконати свої фінансові зобов'язання свідчить про його банкрутство. З точки зору фінансового менеджменту банкрутство характеризується величезними ризиками підприємства у фінансовій діяльності та як результат – неможливістю виконання у зазначені строки вимог і зобов'язань перед бюджетом, що висуваються з боку кредитора» [70, с.38].

Існує кілька методів прогнозування банкрутства підприємства. Декілька з них включають:

Фінансові показники: Аналіз показників ліквідності, платоспроможності та прибутковості. Розрахунок фінансових коефіцієнтів для оцінки стану підприємства.

На думку авторів: «Фінансовий ризик – обов'язкова складова підприємства, яка змушує керівництво підприємства здійснювати керівництво фінансовою

діяльністю безперервно та цілеспрямовано, зважаючи на зовнішні та внутрішні фактори впливу» [43, с.79].

Альтманівський скоринг:

Використання статистичної моделі, яка враховує п'ять фінансових показників для передбачення ризику банкрутства.

Метод аналізу поточних показників:

Спостереження за динамікою показників за останні періоди для виявлення трендів.

Економічні та ринкові фактори:

Врахування змін у макроекономічних умовах та кон'юктурі ринку.

Метод дискримінантного аналізу:

Використання статистичних методів для класифікації підприємств на групи з різним рівнем ризику.

Експертні оцінки:

Залучення експертів для аналізу ситуації та оцінки ймовірності банкрутства.

Об'єднання кількох методів може забезпечити більш точний прогноз. В таблиці 1.6 представлено методику декількох таких методів.

Таблиця 1.6

Моделі оцінки ймовірності банкрутства

<i>Автор</i>	<i>Модель</i>	<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>
П'ятифакторна модель Альтмана адаптована	$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 0,999X_5$, де: X_1 – середньорічна величина власних оборотних коштів / середньорічна вартість активів, показує ліквідність балансу; X_2 – чистий прибуток (збиток) / середньорічна вартість активів, характеризує рівень фінансового важеля; X_3 – прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування / середньорічна вартість активів, характеризує ефективність операційної діяльності; X_4 –	Простота в розрахунках та послідовність проведення аналізу	Український облік відрізняється від західного; фондовий ринок України недостатньо розвинений; використання цієї моделі можливе тільки на великих підприємствах; ця модель не дозволяє врахувати коливання акційних курсів

<i>Автор</i>	<i>Модель</i>	<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>
	середньорічна вартість власного капіталу / середньорічна величина зобов'язань, показує структуру капіталу; X5 – чистий дохід (виторг) від реалізації / середньорічна вартість активів, показує оборотність капіталу		
Модель Спрінгейта Г.	$Z = 1,03A + 3,07B + 0,66C + 0,4D$, де A – робочий капітал/активи; B – прибуток від реалізації/активи; C – прибуток від реалізації/короткострокова заборгованість; D – виторг від реалізації/активи	Точність розрахунків становить понад 90%	Модель орієнтована на підприємства США і Канади; коефіцієнти розраховуються в доларах; модель спрямована на розрахунок кредитоспроможності підприємства
Дискримінантна модель Терещенка О.	$Z = 1,5X1 + 0,08X2 + 10X3 + 5X4 + 0,3X5 + 0,1X6$, де X1 – відношення грошових надходжень до зобов'язань; X2 – відношення валюти балансу до зобов'язань; X3 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів; X4 – відношення прибутку до виторгу; X5 – відношення виробничих запасів до виторгу; X6 – відношення виторгу до основного капіталу	Вона зручна у використанні; підходить для аналізу українських підприємств; враховує галузеві особливості	Немає розширеної класифікації фінансового стану; потребує додаткового аналізу показників фінансової стійкості
Коефіцієнт Бівера У.	$KB = (ЧП - НА) : (ДЗ + ПЗ)$, де ЧП – чистий прибуток; НА – нарахована амортизація; ДЗ – довгострокові зобов'язання; ПЗ – поточні зобов'язання.	У розрахунках моделі використовується невелика кількість показників, тому розрахунки є досить точними	Розрахунок коефіцієнта проводиться у динаміці, не враховуються галузеві особливості, не враховується ефективність використання капіталу підприємством
Модель Таффлера і Тішоу Дж. Г.	$Z = 0,53F + 0,13D + 0,18C + 0,16D$, де A – операційний прибуток/ короткострокові зобов'язання; B – оборотні активи / загальна сума зобов'язань; C – короткострокові	Простота розрахунку	Модель застосовується тільки для підприємств, що котирують свої акції на фондових біржах

<i>Автор</i>	<i>Модель</i>	<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>
	зобов'язання / загальна вартість активів; D – виторг від реалізації / загальна вартість активів		
Дискримінантна модель Р. Ліса	$Z=0,063A + 0,092B + 0,052C + 0,001D$, де А – оборотні активи/ загальна вартість активів; В – операційний прибуток /загальна вартість активів; С – нерозподілений прибуток/загальна вартість активів; D – власний капітал / позиковий капітал	Простота розрахунків	в Модель орієнтована на закордонні підприємства, модель створювалася з урахуванням західного розвитку.

Джерело: [70,с.41-42]

Сейсебаєва Н.Г. та Топчанюк О.В. зазначають, що: «Для того, щоб прогноз був більш обґрунтованим, рекомендуємо комплексно використовувати одночасно кілька методів прогнозування ймовірності банкрутства підприємства, що дозволить значно підвищити ступінь вірогідності отриманих результатів» [52,с.680].

В Україні уряд запровадив різні напрями стратегії для забезпечення економічної безпеки. Однією з ключових стратегій є затвердження та реалізація стратегії національної безпеки, яка включає такі аспекти, як економічна безпека. Крім того, Національна стратегія розвитку малих та середніх підприємств спрямована на стимулювання розвитку галузі через фінансову підтримку та податкові пільги, оскільки такі підприємства відіграють важливу роль в економіці країни. Національний план розвитку транспортної та логістичної інфраструктури та Національний план дій з енергоефективності також є важливими стратегіями зміцнення економічної безпеки. Крім того, уряд вжив заходів для боротьби з корупцією та покращення регуляторного середовища, яке сприяє залученню іноземних інвестицій та сприянню здоровому бізнес-середовищу. Загалом ця політика та стратегії демонструють спрямованість уряду створенню економічної безпеки та сталому економічному зростанню.

Головна мета забезпечення економічної безпеки підприємства — з мінімумом витрат створити постійно діючий механізм протидії зовнішнім загрозам та забезпечити максимально ефективне функціонування на даний час та

високий потенціал розвитку та зростання у майбутньому.

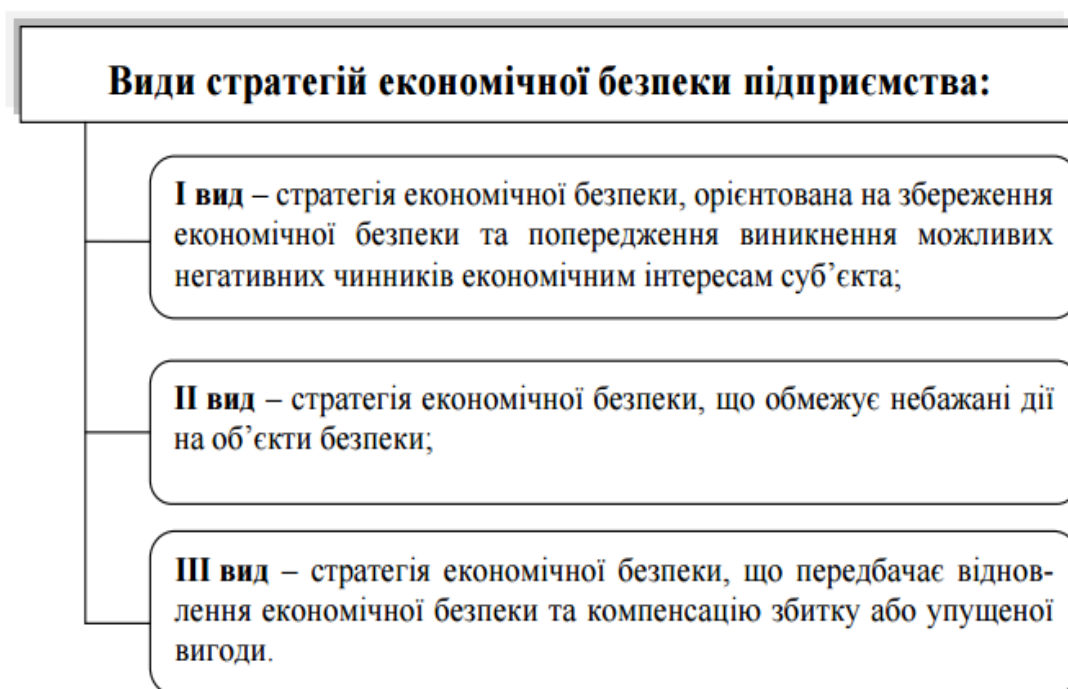

Рис.1.8 Стратегії економічної безпеки підприємства [18, с.620].

Ліпич Л.Г. зазначає, що «Формування стратегії економічної безпеки підприємства – це складний процес, який охоплює чітку послідовність взаємозалежних та взаємопов'язаних етапів, що заснована на вимогах конкретної ситуації й враховує вплив багатьох зовнішніх та внутрішніх чинників» [18, с.620].

Механізм забезпечення безпеки підприємства, який являє собою сукупність законодавчих актів, правових норм, спонукальних мотивів і стимулів, методів, заходів і засобів, що забезпечують досягнення економічної безпеки є одним із найбільш значимих елементів системи безпеки підприємства.

Незважаючи на великі і продуктивні економічні дослідження, що проводяться останнім часом в галузі антикризового менеджменту, в управлінській практиці стійко зберігається уявлення про необхідність антикризових заходів лише в надзвичайних ситуаціях, коли загроза банкрутства стала очевидною, що ускладнює оздоровлення організації.

Водночас ефективне управління організацією багато в чому визначається запобіганням розвитку кризових процесів, необхідним елементом чого є своєчасна та достовірна діагностика результатів її діяльності.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
СФГ «ОСК» РОЗДІЛЬНЯНСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ**2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства**

Приватне фермерське підприємство СФГ «ОСК» розташовано в Україні за адресою 67100, Одеська обл., Роздільнянський р-н, селище міського типу Велика Михайлівка, вул.Чехова, будинок 54.

Керівником організації є КОЗЕЛЬЧУК ЄВГЕНІЙ ПАВЛОВИЧ. Розмір статутного капіталу складає 10 000,00 грн.. На момент останнього оновлення даних стан організації - не перебуває в процесі припинення.

Серед видів діяльності слід виділити:

<i>основний</i>	01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур;
<i>інший</i>	52.10 Складське господарство
	49.41 Вантажний автомобільний транспорт
	47.30 Роздрібна торгівля паливом

СФГ «ОСК» розташоване в кліматично сприятливому регіоні з м'яким кліматом, що сприяє ефективному сільськогосподарському виробництву. Кліматичні умови, такі як температура та опади, впливають на рівень економічного розвитку господарства. Середньорічні опади становлять 240 мм, і літо, з середньою температурою +34°C в червні, визначається теплим кліматом. Господарство СФГ "ОСК" володіє м'яким кліматом, формованим атлантичними та середземноморськими повітряними масами, що забезпечує теплий клімат з середньою температурою повітря +11°C. Середньомісячна температура найтеплішого місяця, липня, становить +27°C, а середній з абсолютних річних мінімумів температури -13°C.

Основна мета підприємства - отримання прибутку через задоволення суспільних потреб, що вимагає вирішення різних економічних завдань та забезпечення конкурентоспроможності продукції.

Таблиця 2.1

Економіко-правові засади формування і функціонування СФГ «ОСК»

Організаційно-правова форма підприємства	Правове забезпечення і установчі документи	Форма власності, земля і майно підприємства	Членство, відповідальність за зобов'язаннями підприємства	Керівництво і трудові відносини	Розподіл прибутку
Фермерське господарство	Для юридичної особи – статут, для господарства без статусу юридичної особи – договору (декларації) про створення фермерського господарства. Господарський кодекс України про фермерство	У власності фермерського господарства може перебувати будь-яке майно, в тому числі земельні ділянки, житлові будинки, господарські будівлі і споруди, засоби виробництва тощо, яке необхідне для ведення товарного сільськогосподарського виробництва і набуття якого у власність не заборонено законом. Приватна форма власності	Фермерське господарство відповідає за своїми зобов'язаннями всім належним йому майном. Члени фермерського господарства не відповідають за зобов'язаннями фермерського господарства, а фермерське господарство не відповідає за зобов'язаннями членів фермерського господарства, за винятком випадків, передбачених законодавством.	Трудові відносини членів фермерського господарства регулюються Статутом, а осіб, залучених до роботи за трудовим договором (контрактом), - законодавством України про працю.	Прибуток Фермерського господарства розподіляється за підсумками звітного періоду між його членами за рішенням Голови Фермерського господарства пропорційно часткам у Складеному капіталі Фермерського господарства та особистій трудовій участі членів Фермерського господарства в його діяльності.

Джерело: сформовано автором

Забезпеченість ресурсами підприємства представлені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Розміри СФГ «ОСК» Роздільнянського району Одеської області

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р., %
Площа сільськогосподарських угідь, га	629	682	797	126,71
з них ріллі	629	682	797	126,71
Авансований капітал, тис.грн.	5823,0	6495,9	9509,6	163,31
Власний капітал, тис.грн.	3905,9	5146,3	7184,7	183,94
Оборотних активів, тис. грн.	4609,1	4533,8	5876,0	127,48
Необоротних активів, тис.грн.,	1213,9	1962,1	3633,6	В 3р.
з них : основних засобів, тис.грн.	1213,9	1962,1	3633,6	В 3р.
Капіталозабезпеченість, тис.грн.	1,77	6,65	7,37	В 4,1р.
Капіталоозброєність, тис.грн.	606,9	726,7	519,1	85,53
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	2	5	7	В 3,5р.
Об'єми виробництва, ц:				
- зерно	1800	14 480	9 600	В 5,3р.
- соняшник	2850	3 861	2 500	87,72

*Джерело: розраховано за даними річних фінансових звітів
СФГ «ОСК» за 2020-2022 р.р.*

Оцінюючи забезпеченість підприємства виробничими ресурсами, слід відмітити збільшення на 26,71% земельних угідь, які представлені в господарстві ріллею. Трудовий потенціал в фермерському господарстві представлений станом на 2022 рік 7 особами, що на 5 осіб більше ніж за аналогічний період 2020 року. Майно підприємства представлено авансованим капіталом в розмірі 9 млн. 509,6 тис грн. станом на 2022 рік. За три роки розмір його збільшився на 63,31%. Найбільшого збільшення в господарстві, а саме в 3 рази зазнали необоротні активи. Саме основні засоби в господарстві збільшилися в 3 рази. Підприємство придбало Сівалку дискову механічну «Агро союз», оприскувач ОПК 3000-24 «титан», а також систему відео спостереження. Таким чином спостерігаємо

покращення показника капіталозабезпечення в 4,1р. (станом на 2022рік складає 7,37в.п.). Невелике зменшення капіталоозброєності (14,47%) можна пояснити збільшенням трудових ресурсів на підприємстві.

Щодо об'ємів виробництва продукції, слід також відмітити збільшення показників. Так виробництво зернових збільшилося в 5,3 рази. Спостерігається невеличке зменшення виробництва насіння соняшника (на 12,28%).

Задоволення структури майнового стану підприємства розглянемо в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

**Загальна оцінка стану майна в СФГ «ОСК»
Роздільнянського району Одеської області**

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р., %
Усього майна (валюта балансу)	5823,0	6495,9	9509,6	163,31
Основні засоби та інші необоротні активи	1213,9	1962,1	3633,6	В 3р.
у % до майна	20,84	30,20	38,20	X
Оборотний капітал	4609,1	4533,8	5876,0	127,48
у % до майна	79,15	69,79	61,79	X
Запаси	3160,6	2221,4	3246,5	102,71
у % до оборотного капіталу	68,57	48,99	55,25	X
Дебіторська заборгованість	1194,4	2230,3	1986,9	166,35
у % до оборотного капіталу	25,91	49,19	33,81	X
Гроші та їх еквіваленти	254,1	78,7	285,4	112,31
у % до оборотного капіталу	5,51	1,73	4,85	X
Інші оборотні активи	0	3,4	357,2	X
у % до оборотного капіталу	0	0,07	6,07	X

*Джерело: розраховано за даними річних фінансових звітів
СФГ «ОСК» за 2020-2022 р.р.*

Даючи економічну оцінку майну фермерського підприємства, слід зазначити, що зі збільшенням загального капіталу підприємства, спостерігаємо збільшення дольової ваги основних засобів у структурі майна підприємства на 17,36%. Проте оборотний капітал навпаки зменшився в структурі майна підприємства на 17,36%. В структурі оборотного капіталу найбільшу дольову вагу

займають запаси, які складають станом на 2022 рік 55,25%. В свою чергу дольова вага запасів за три роки зменшили свою вагу на 13,32%. Дебіторська заборгованість в структурі оборотного капіталу складає 33,81% станом на 2022 рік, проте дольова вага в структурі за три роки збільшилася на 7,9%. Ця ситуація вимагає додаткової уваги керівника фермерського підприємства щодо погашення такої заборгованості своєчасно. Що стосується грошей та їх еквівалентів, слід зазначити їх невелику дольову вагу в структурі оборотного капіталу станом на 2022 рік, а саме 4,85%. Проте, ще й в динаміці за дослідний період, слід відмітити зменшення дольової ваги на 0,76%. Інші оборотні активи в структурі майна займають біля 6%.

Аналіз джерел фінансування майна підприємства розглянемо в таблиці 2.4

Таблиця 2.4

**Аналіз джерел фінансування майна підприємства СФГ «ОСК»
Роздільнянського району Одеської області**

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р., %
Джерела формування майна	5823,0	6495,9	9509,6	163,31
Власний капітал	3905,9	5146,3	7184,7	183,94
у % до майна	67,07	79,22	75,55	X
Наявність власних оборотних коштів	2692	3184,2	3551,1	131,91
у % до власного капіталу	68,92	61,87	49,42	X
Позичені кошти	1917,1	1349,6	2324,9	121,27
у % до майна	32,92	20,77	24,44	X
Короткострокові позики	300	0	0	X
у % до позичених коштів	15,64	0	0	X
Кредиторська заборгованість	1617,1	1349,6	2324,9	143,76
у % до позичених коштів	84,35	100	100	X

*Джерело: розраховано за даними річних фінансових звітів
СФГ «ОСК» за 2020-2022 р.р.*

Аналізуючи джерела фінансування майна, слід відмітити збільшення суми фінансування майна на 63,32%. Власний капітал в структурі джерел фінансування майна складає 75,55% станом на 2022 рік. За дослідний період дольова вага власного капіталу в структурі джерел формування майна збільшилася на 8,48%.

Наявність власних оборотних коштів збільшилася на 31,91% за дослідний період. Вони складають 49,42% в структурі власного капіталу підприємства станом на 2022рік. Проте слід відмітити зменшення дольової ваги власних оборотних коштів в структурі власного капіталу з 68,92% у 2020році до 49,42% у 2022році. Проте спостерігаємо збільшення дольової ваги позичених коштів на 21,27%. Дольова вага яких в структурі джерел фінансування складає 24,44% станом на 2022рік. В структурі позичених коштів спостерігаємо кредиторську заборгованість та короткострокові кредити банків в 2020 році (на рівні 15,64 %).

Для забезпечення економічної безпеки підприємства важливо не лише наявність в достатній кількості ресурсів, а і ефективне їх використання. Розглянемо ефективність використання ресурсів на СФГ «ОСК» в наступних таблицях.

Таблиця 2.5

**Ефективність використання земельних угідь в СФГ «ОСК»
Роздільнянського району Одеської області**

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р., %
Одержано з розрахунку на 100 га с.-г. угідь, тис.грн.				
- чистого доходу (виручки) від реалізації продукції	549,1	1853,47	986,71	179,69
- валового прибутку	54,9	216,74	280,21	В 5р.
- прибутку від операційної діяльності	27,1	181,87	254,50	В 9р.
Вироблено с.-г. продукції в натуральному виразі з розрахунку: на 100 га ріллі, ц:				
- зерна	263,9	2123,16	1204,5 1	В 4,5р.
- насіння соняшника	417,8	566,12	313,67	75,7

*Джерело: розраховано за даними річних фінансових звітів
СФГ «ОСК» за 2020-2022 р.р.*

Як видно з даних таблиці 2.5 ефективність використання земельних угідь за дослідний період в СФГ «ОСК» покращилася. Про це свідчать вартісні та натуральні показники використання земельних угідь. Так в розрахунку на 100 га

сільськогосподарських угідь збільшився чистий дохід від реалізації продукції на 79,7%, валового прибутку – в 5 разів, прибутку від операційної діяльності – в 9 разів. Щодо натуральних показників, то також спостерігаємо покращення: так виробництво зернових збільшилося в 4,5разів в розрахунку на 100 га , виробництво насіння соняшника дещо зменшилося – на 24,3%.

Наскільки ефективно використовується майно підприємства, розглянемо в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

**Ефективність використання виробничого капіталу в СФГ «ОСК»
Роздільнянського району Одеської області**

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2020р. до 2020р., %
Основних засобів				
Основних засобів: Капіталовіддача, грн.	3,10	6,44	2,16	69,81
Капіталомісткість, грн.	0,322	0,15	0,46	143,49
Оборотних засобів				
Коефіцієнт оборотності	0,81	2,78	1,33	165,22
Коефіцієнт закріплення	1,23	0,35	0,74	60,74
Тривалість обороту, днів	444	1018	488	110,02
Норма прибутку, %	3,17	19,09	21,33	В 6,7р.
Одержано чистого доходу на 1 грн. авансованого капіталу, грн.	0,64	0,19	0,21	33,16

*Джерело: розраховано за даними річних фінансових звітів
СФГ «ОСК» за 2020-2022 р.р.*

Щодо ефективності використання майна підприємства, слід зазначити невелике зменшення показників. Так капіталовіддача на підприємстві за 2020-2022 роки зменшилася на 30,19%. Проте капіталомісткість навпаки збільшилася на 43,49%. Це пов'язано з придбанням СФГ «ОСК» у 2022році основних засобів.

Щодо оборотного капіталу, слід відмітити покращення ефективності його використання, про що свідчить збільшення коефіцієнта оборотності на 65,22% та зменшення коефіцієнта закріплення на 39,26%. Проте відбулося збільшення тривалості обороту на 44дні. Не дивлячись на збільшення чистого доходу від

реалізації продукції на підприємстві, збільшення основних засобів привело до зменшення показника відношення чистого доходу до авансованого капіталу на 66,84%.

Одним з важливих напрямків забезпечення економічної безпеки підприємства є трудові ресурси такого підприємства. СФГ «ОСК» є невеликим за розміром підприємство. За дослідний період чисельність працівників збільшилася з 2 осіб до 7 осіб. У 2022 році – це керівник підприємства, бухгалтер підприємства, 4 трактористи і 1 комбайнер. Щодо продуктивності персоналу на підприємстві, розглянемо показники таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

**Ефективність використання праці персоналу (продуктивність праці)
в СФГ «ОСК» Роздільнянського району Одеської області**

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р., %
Одержано з розрахунку на 1 середньорічного працівника, тис. грн.				
- чистого доходу	1872,45	2528,14	1123,44	59,99
- валового прибутку	187,2	295,64	319,04	170,42
- прибутку від операційної діяльності	92,5	248,08	289,77	В 3р.
- чистого прибутку	92,5	248,08	289,77	В 3р.

*Джерело: розраховано за даними річних фінансових звітів
СФГ «ОСК» за 2020-2022 р.р.*

Як видно з результатів розрахунку показників продуктивності праці, в цілому по підприємству спостерігаємо їх загальне підвищення, що вказує на ефективність використання трудового потенціалу на підприємстві. Так, валовий прибуток в розрахунку на 1 працівника збільшився на 70,42%, прибуток від операційної діяльності та чистий прибуток збільшилися в розрахунку на одного працівника в 3 рази.

В цілому по підприємству, розглядаючи забезпеченість ресурсами, слід відмітити задовільний стан забезпечення з ефективним їх використанням.

Розглядаючи виробництво продукції та її реалізацію, слід зауважити, що

підприємство мале. Займається лише рослинницькою галуззю. Культури, які вирощує підприємство представлені в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

**Виробництво продукції в СФГ «ОСК»
Роздільнянського району Одеської області, ц**

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р., %
Пшениця озима	1320	8000	4500	В 3,4 р.
Ячмінь озимий	400	6400	5000	В 12,5р.
Жито	0	0	100	Х
Просо	80	80	0	Х
Насіння соняшника	2850	3861	2500	87,7

*Джерело: розраховано за даними річних фінансових звітів
СФГ «ОСК» за 2020-2022 р.р.*

Як видно з показників таблиці, підприємство має вузький асортимент виробництва продукції, так спостерігаємо виробництво пшениці озимої, жита, насіння соняшника та в окремі роки жита та проса. Порівняно з 2020 роком у 2022 році виробництво пшениці збільшилося в 3,4 рази, ячменю озимого в 12,5 разів. Виробництво соняшника у 2022 році скоротилося на 12,3%.

На рис. 2.1 представлено дольову вагу чистого доходу від реалізації продукції за окремими культурами.

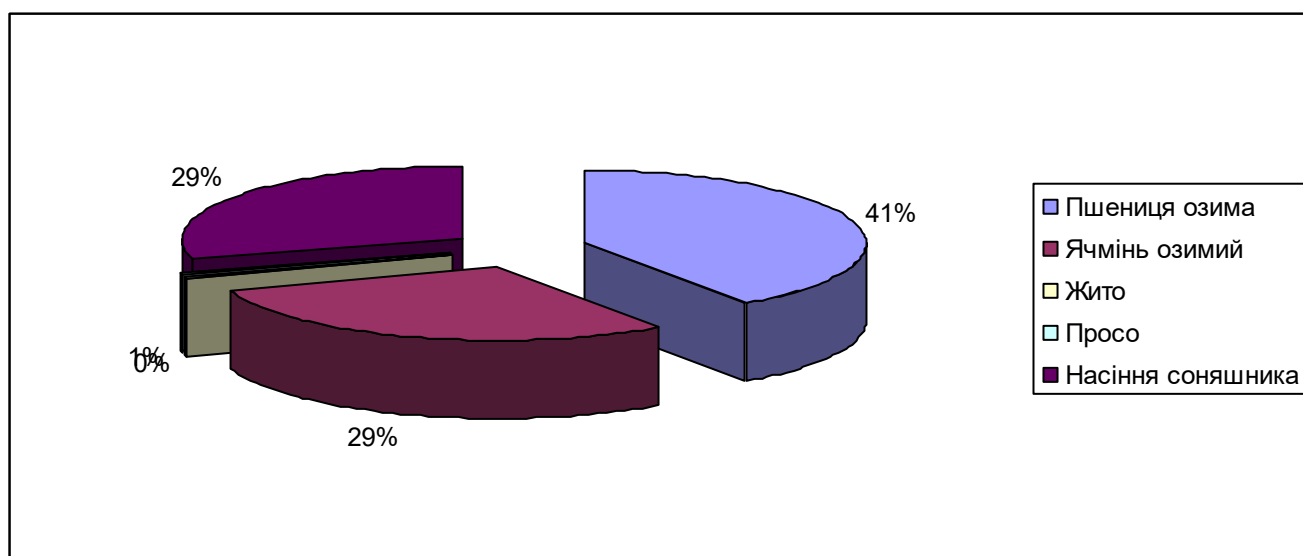

Рис.2.1 Дольова вага чистого доходу від реалізації продукції за окремими культурами

Джерело: побудовано автором

Як бачимо з рисунку, найбільшу дольову вагу від виробництва і реалізації продукції підприємство отримало від пшениці озимої (41%), реалізація насіння соняшнику та ячменю принесло підприємству по 29% чистого прибутку і 1% припадає на жито і просо.

Підбиваючи підсумки виробництва та реалізації продукції, слід зазначити вузький асортимент виробленої продукції, що може бути одним з напрямків економічної безпеки підприємства. Тому на майбутнє керівництву підприємства необхідно переглянути перелік виробленої продукції та по можливості розширити асортимент.

2.2 Аналіз факторів впливу на економічну безпеку підприємства

Загрози економічної безпеки можуть виникати як усередині підприємства, так і поза ним, тобто залежатимуть від сфери їх виникнення, а саме: екзогенні та ендогенні. Зовнішні загрози виникають поза підприємством і пов'язані з їхньою виробничою діяльністю. Як правило, це така зміна зовнішнього середовища, яка може завдати підприємству значних збитків.

Тому для підприємства в напрямку забезпечення економічної безпеки необхідно визначити такі загрози. Це можливо зробити за допомогою SWOT аналізу. SWOT - аналіз - є найбільш комплексною процедурою стратегічного аналізу підприємства. Особлива увага приділяється не просто констатації фактів, а визначенню «можливостей» та «загроз», які привносить у діяльність підприємства зовнішнє довкілля, та «сили» та «слабкі сторони», що виникають із наявного ресурсного потенціалу первинної ланки господарювання (таблиця 2.9).

СФГ «ОСК» має сильні сторони, включаючи високу якість продукції, кваліфікований персонал. Однак слабкі сторони вимагають уваги та стратегії для подолання викликів. З огляду на можливості, такі як розширення ринків, розвиток інноваційних продуктів та зростаючий попит на екологічно чисті товари, компанія може використовувати свій потенціал для подальшого успіху. Однак, важливо також звертати увагу на загрози, такі як зростання конкуренції та економічної нестабільності, і приймати вчасні заходи для мінімізації їх впливу.

**Оцінка сильних і слабких сторін, загроз і можливостей зовнішнього середовища підприємства СФГ «ОСК»
Роздільнянського району Одеської області**

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
талановитий персонал	неефективна реклама
передові продукти	недостатня кількість співробітників
ефективні процеси	недостатність інновацій
постійні клієнти	обмежена географічна присутність
	вужький асортимент вироблюваної продукції
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
Інновації	Зростаюча конкуренція
Розширення асортименту	Технологічні зміни
Підвищення якості та обслуговування	Зміни в споживчих уподобаннях
Розвиток бренду	Фінансові труднощі
Стратегія ціноутворення	

Джерело: сформовано автором

Аналіз фінансово-господарської діяльності відіграє важливу роль у підвищенні економічної ефективності діяльності підприємства, в управлінні, у зміцненні його фінансового становища. Він являє собою економічну науку, яка вивчає економіку організацій, їх діяльність з погляду оцінки їх роботи з виконання бізнес-планів, оцінки їх майново-фінансового стану та з метою виявлення невикористаних резервів підвищення ефективності діяльності організацій.

У основі аналізу фінансового стану підприємства лежить розрахунок спеціальних показників, частіше коефіцієнтів, які характеризують той чи інший аспект фінансово-господарської діяльності підприємства.

При оцінці економічної безпеки підприємства використовується поняття «рівень економічної безпеки», який оцінюється в процесі аналізу та підбиття підсумків, а також прогнозування економічного розвитку підприємства. Розглянемо основні фінансові показники діяльності підприємства в таблиці 2.11.

Таблиця 2.10

Матриця SWOT-аналізу СФГ «ОСК»

	Можливості	Загрози
Сильні сторони	<i>Економічна ефективність виробництва:</i> Можливість пропонувати конкурентоспроможні ціни на ринку, що забезпечують високу прибутковість. <i>Висока якість продукту:</i> Можливість входу на вищий сегмент ринку, де ціна не є вирішальним фактором. <i>Інноваційний потенціал:</i> Можливість впровадження нових ідей та розробок продуктів, що задовольняють сучасні потреби ринку.	<i>Зниження якості продукції:</i> Який продукт може забезпечити лояльність клієнтів навіть при падінні загального запиту, останні клієнти будуть вірні якістю. <i>Відсутність бренду:</i> Сильний бренд може забезпечити компанії певну стабільність навіть у випадку падіння загального попиту або змін в економічних умовах. <i>Високий рівень клієнтської лояльності :</i> Лояльність клієнтів може зменшити вплив загрози на втрату клієнтів, після чого вони більші частини залишаться вірними бренду.
Слабкі сторони	<i>Обмеження асортименту товарів/послуг:</i> Розробка нових продуктів або розширення асортименту для привертання нових сегментів аудиторії. <i>Низький рівень клієнтської лояльності:</i> Впровадження програми лояльності, яка надає привілеї та заохочення для існуючих клієнтів. <i>Недостатність ресурсів для досліджень і розробок :</i> Розгляд можливостей для залучення зовнішніх експертів, партнерів чи розширення команд для інноваційних проєктів. <i>Неефективна маркетингова стратегія</i>	<i>Низька маржинальність прибутку:</i> Збільшення конкуренції та падіння цін на ринок можуть знизити прибутковість. <i>Слабка конкурентоспроможність на ціновому ринку:</i> Якщо ціни конкурентів нижчі, це може призвести до втрати покупців. <i>Недостатність технологічної бази:</i> Застарілі технології можуть призвести до втрати конкурентоспроможності та втрати клієнтів. <i>Недостатність ресурсів для досліджень і розробок:</i> Компанія може відставати від конкурентів у впровадженні нових технологій чи продуктів.

Джерело: сформовано автором

Таблиця 2.11

**Фінансові результати, показники прибутку і рентабельності
в ФСГ «ОСК», тис грн.**

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2020.р., (+,-)
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	3744,9	12640,7	7864,1	4119,2
Собівартість реалізованої продукції	3370,5	11162,5	5630,8	2260,3
Валовий прибуток	374,4	1478,2	2233,3	1858,9
Інші операційні витрати	127,6	231,8	154,4	26,8
Інші витрати	73,3	10,9	57,7	-15,6
Фінансовий результат до оподаткування:				
прибуток	185,0	1240,4	2028,4	1843,4
Чистий прибуток	185,0	1240,4	2028,4	1843,4
Норма прибутку, % на:				
- авансований капітал	3,17	19,09	21,33	18,15
- виробничий капітал	3,17	19,09	21,33	18,16

*Джерело: розраховано за даними річних фінансових звітів
СФГ «ОСК» за 2020-2022 р.р.*

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції збільшилася на 4119,2 тис грн. в 2022 році порівняно з 2020 роком. Собівартість реалізованої продукції збільшилася на 2260,32 тис грн. в 2022 році порівняно з 2020 роком. Це може бути пов'язано зі збільшенням витрат на виробництво. Фінансовий результат до оподаткування та чистий фінансовий результат: збільшився на 1843,42 тис грн. в 2022 році порівняно з 2020 роком. Це може бути результатом успішного фінансового управління та зростання прибутку підприємства. Норма прибутку на авансований капітал та виробничий капітал збільшилася на 18,15% в 2022 році порівняно з 2020 роком. Це свідчить про ефективне використання капіталу та здатність підприємства генерувати прибуток.

В цілому, на підставі цих показників можна зробити висновок, що підприємство показує позитивні тенденції у фінансовій діяльності. Збільшення виручки та фінансового результату свідчать про успішну діяльність, а норма прибутку вказує на ефективне використання капіталу. Потрібно звертати увагу на

витрати та забезпечити стабільність інших операційних показників для збереження позитивної динаміки.

Платоспроможність підприємства є ключовим елементом його економічної безпеки. Здатність вчасно виплачувати зобов'язання, уникати банкрутства та забезпечувати стабільність фінансового стану робить підприємство менш вразливим перед економічними труднощами. Розуміння та ефективне управління фінансами, підтримка ліквідності та диверсифікація ризиків сприяють зміцненню платоспроможності підприємства. Розглянемо показники платоспроможності в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Показники платоспроможності в ФСГ «ОСК»

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2022 р. до 2020р., (+,-)
Величина власних оборотних коштів (робочий або функціональний капітал)	2692	3184,2	3551,1	859,1
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,56	0,70	0,64	0,08

*Джерело: розраховано за даними річних фінансових звітів
СФГ «ОСК» за 2020-2022 р.р.*

Згідно даних розрахунків, спостерігається зростання величини власних оборотних коштів від 2384 тис грн. до 2692 тис грн.. Значення коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами підвищилось з 0,56 до 0,64 в.п.. Показники відповідають нормативним значенням показників, тому можна стверджувати про достатню платоспроможність підприємства.

Ліквідність дозволяє забезпечити своєчасну виплату зобов'язань. Ефективне управління ліквідністю сприяє уникненню фінансових криз, збільшує довіру партнерів і дозволяє підприємству гнучко реагувати на зміни на ринку. Ліквідність ФСГ «ОСК» розглянемо на рисунку 2.2.

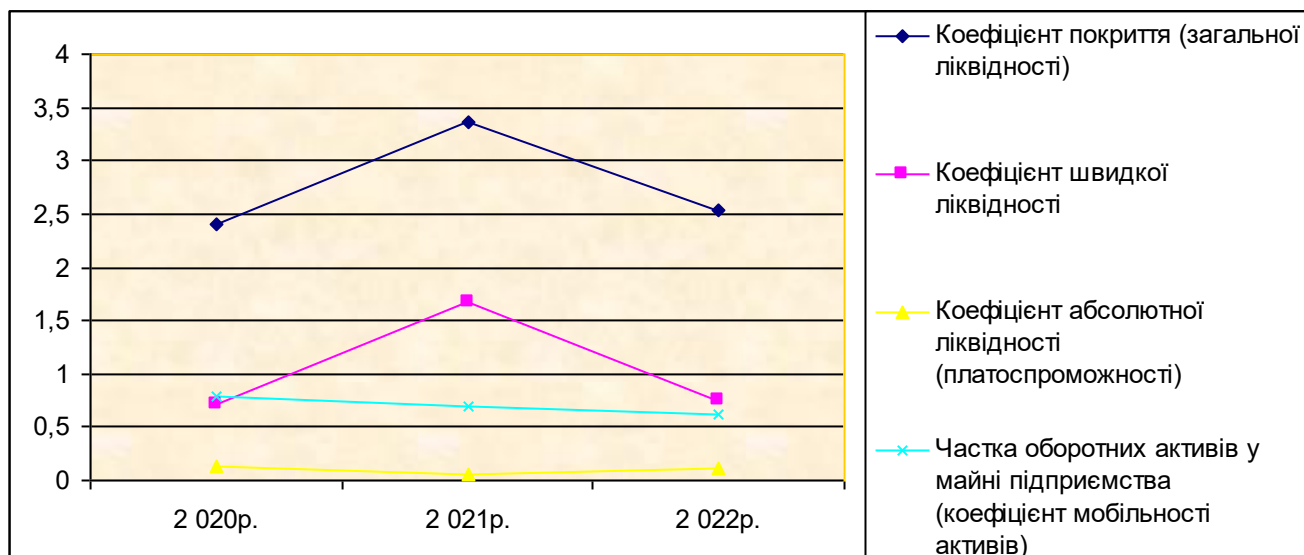

Рис. 2.2 Показники ліквідності ФСТ «ОСК»

Джерело: сформовано автором

Виходячи з графічного представлення коефіцієнтів ліквідності підприємства, слід зазначити, що значення коефіцієнта загальної ліквідності зросло з 2,4 до 2,53 в.п., залишаючись в межах рекомендованого нормативу від 2,0 до 2,5. Це позитивний аспект, що характеризує ліквідність підприємства. Значення коефіцієнта швидкої ліквідності підвищилося з 0,71 до 0,76, але знаходиться нижче рекомендованого діапазону від 0,8 до 1,0. Це може означати, що у компанії недостатньо грошових коштів та інших ліквідних активів, щоб швидко погасити поточні зобов'язання. А також може вказувати на проблеми з фінансовим забезпеченням компанії, що може призвести до фінансових труднощів у майбутньому. У будь-якому випадку, невідповідність нормативним значенням коефіцієнтів ліквідності є тривожним сигналом, який вимагає від керівництва компанії уваги до фінансового управління та стратегії.

Фінансова стійкість є ключовою для успіху підприємства, оскільки вона забезпечує йому можливість витримувати економічні труднощі, забезпечуючи нормальну діяльність навіть у складних умовах. Це дозволяє зменшити ризик банкрутства, збільшує довіру партнерів та інвесторів, а також забезпечує можливість розвитку та інвестування в майбутнє. Показники фінансової стійкості підприємства представлено на рисунку 2.3

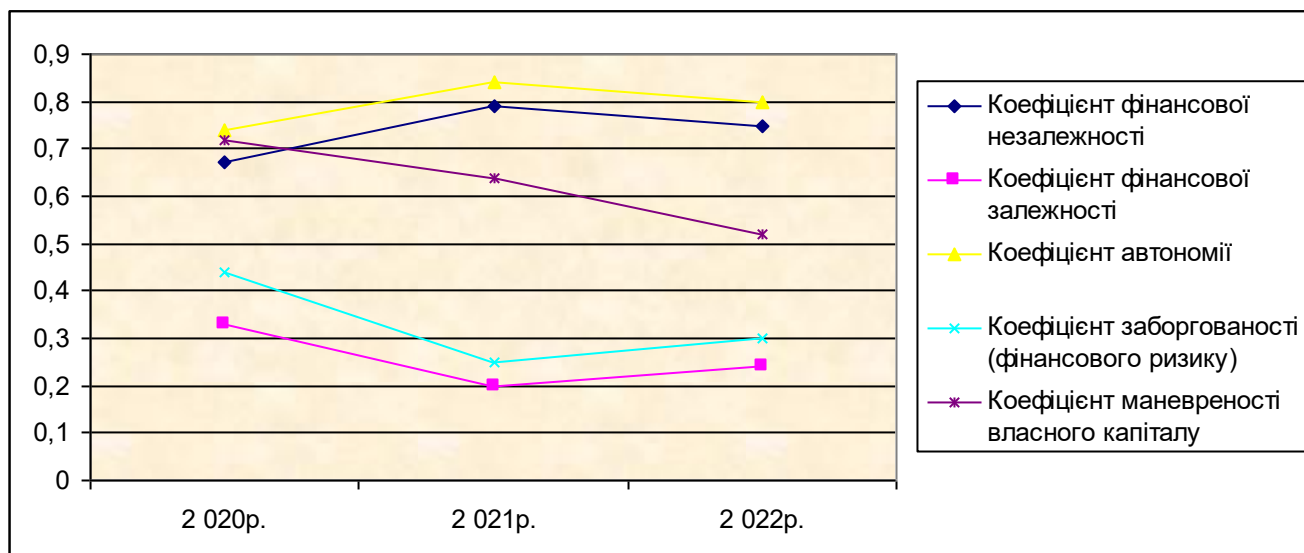

Рис. 2.3 Показники фінансової стійкості ФСТГ «ОСК»

Джерело: сформовано автором

Аналізуючи фінансову стійкість підприємства, слід відмітити, що значення коефіцієнта фінансової незалежності практично стабільне та перевищує поріг 0,5, що свідчить про достатній рівень фінансової незалежності. Значення коефіцієнта заборгованості (фінансового ризику) зменшилося, залишаючись менше рекомендованого порогу 1,0. Це позитивний аспект, що свідчить про зниження фінансового ризику. Коефіцієнт автономії відображає вміст власного капіталу підприємства в загальних вкладеннях. Спостерігаємо за дослідний період невелике збільшення цього показника (на 0,06в.п), що відображає більш стійке становище в управлінні підприємством. Отже, після аналізу всіх показників та їх порівняння з нормативами, виявлено, що показники відповідають встановленим нормам, що свідчить про низький рівень фінансового ризику.

Ділова активність виступає як ключовий фактор успішної діяльності підприємства. Вона означає постійну готовність до вдосконалення процесів, пошук нових можливостей та впровадження інновацій. Ділова активність сприяє адаптації до змін у ринкових умовах, підвищенню конкурентоспроможності та розвитку стратегічних переваг. Показники ділової активності підприємства розглянемо в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Показники ділової активності в «ОСК»

Показники	2020р.	2021р.	2022 р.	2022 р. до 2020.р., (+,-)
Коефіцієнт ресурсовіддачі (оборотності активів)	0,67	2,17	1,21	0,54
Коефіцієнт оборотності оборотних активів*	0,88	2,74	1,73	0,85
Тривалість обороту оборотних активів	408	131	208	-200
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,01	3,24	1,72	0,71
Коефіцієнт поточної заборгованості	1	1	1	0
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,72	0,64	0,52	-0,2

Джерело: розраховано за даними річних фінансових звітів СФГ «ОСК» за 2020-2022 р.р.

Аналізуючи ділову активність підприємства, слід зазначити: відбулося збільшення коефіцієнту ресурсовіддачі (оборотності активів) на 0,54 в.п., що може свідчити про покращення використання активів, коефіцієнт оборотності власного капіталу зріс на 0,71 в.п., свідчаючи про покращення в ефективності використання власного капіталу. Серед позитивних зрушень слід відмітити скорочення терміну тривалості оборотних активів на 200 днів, таким чином тривалість обороту оборотних активів у 2022році склала 208 днів.

В цілому, підприємство має стабільний фінансовий стан, але є певні аспекти, такі як низька забезпеченість власними оборотними коштами та проблеми з швидкою ліквідністю, які вимагають уваги керівництва та можливих корекцій. Потрібно продовжувати моніторити ці показники та вживати заходів для покращення фінансової стійкості підприємства.

2.3 Діагностика економічної безпеки підприємства

У сучасних умовах вкрай важливо орієнтуватися на критичні параметри загроз, такі їх розміри, досягнення яких запобігає руйнівним процесам в економіці підприємства. Критична величина економічних показників, перш за все, свідчить про необхідність визначеного втручання органів управління з метою зміни небезпечних тенденцій. Від точної ідентифікації загроз, від правильного вибору вимірювачів їх прояву, залежить рівень адекватності оцінки економічної безпеки підприємства, що існує у виробництві підприємства та комплексу заходів, що відповідає попередженню загроз. Для економічної безпеки значимість мають не самі показники, а їх порогові значення.

Завданнями, які вирішує антикризова діагностика та орієнтовані на пріоритетність досягнення цілей управління превентивного характеру, є:

- своєчасне розпізнавання симптомів кризової ситуації та їх кількісний вимір;
- оцінка діяльності підприємства як цілісної системи для визначення орієнтирів;
- виявлення причин утворення сформованого положення та вироблення найбільш доцільних заходів з нівелювання їх негативного впливу на результати діяльності організації.

Основний результат процесу діагностування в цьому випадку – це формування висновку про наявність загрози ймовірності банкрутства та доцільності чи необхідності проведення більш поглибленого та детального аналізу за певними напрямками. Найчастіше для оцінки ймовірності банкрутства підприємства використовуються Z-моделі, запропоновані відомим західним економістом Едвардом Альтманом. Проведемо розрахунок ймовірності банкрутства СФГ «ОСК» в таблиці 2.14

$$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 0,999X_5 \quad (2.1)$$

$$Z_{20} = 1,2 \times 0,462 + 1,4 \times 0,550 + 3,3 \times 0,139 + 0,6 \times 2,037 + 0,999 \times 0,643 = 3,647$$

$$Z_{21} = 1,2 \times 0,490 + 1,4 \times 0,760 + 3,3 \times 0,190 + 0,6 \times 3,813 + 0,999 \times 1,945 = 6,509$$

$$Z_{22} = 1,2 \times 0,373 + 1,4 \times 0,733 + 3,3 \times 0,213 + 0,6 \times 3,090 + 0,999 \times 0,826 = 4,855$$

Таблиця 2.14

**Прогноз ймовірності банкрутства по п'ятифакторній Z-моделі
Альтмана в СФГ «ОСК»**

№ п/п	Показник	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.до 2020р. (+,-)
I. Звітні показники					
1	Власний оборотний капітал	2692	3184,2	3551,1	859,1
2	Нерозподілений прибуток	3202,7	4943,1	6971,5	3768,8
3	Прибуток до виплати податків	815	1240,4	2028,4	1213,4
4	Власний капітал	3905,9	5146,3	7184,7	3278,8
5	Позиковий капітал	1917,1	1349,6	2324,9	407,8
6	Виручка від реалізації продукції	3744,9	12640,7	7864,1	4119,2
7	Валюта балансу	5823	6495,9	9509,6	3686,6
II. Розрахункові показники					
X1	1/7	0,462	0,490	0,373	-0,088
X2	2/7	0,550	0,760	0,733	0,183
X3	3/7	0,139	0,190	0,213	0,073
X4	4/5	2,037	3,813	3,090	1,052
X5	6/7	0,643	1,945	0,826	0,183
Z		3,647	6,509	4,855	1,208

*Джерело: розраховано за даними річних фінансових звітів
СФГ «ОСК» за 2020-2022 р.р.*

Як видно з розрахунків, на протязі всіх років дослідження значення Z-моделі більше за критичне значення (1,8), а саме перевищує значення в 3,0 пункти. Це свідчить про дуже низьку вірогідність настання банкрутства для підприємства.

Для всебічного аналізу вірогідності настання банкрутства підприємства розглянемо ще дві моделі, а саме модель Таффлера та модель М. Спрінгейта (табл. 2.15 та 2.16).

$$Z = 0,53 \times X1 + 0,13 \times X2 + 0,18 \times X3 + 0,16 \times X4 \quad (2.2)$$

$$Z_{20} = 0,53 \times 0,425 + 0,13 \times 2,404 + 0,18 \times 0,329 + 0,16 \times 0,643 = 0,699$$

$$Z_{21} = 0,53 \times 0,919 + 0,13 \times 3,359 + 0,18 \times 0,207 + 0,16 \times 1,945 = 1,270$$

$$Z_{22} = 0,53 \times 0,872 + 0,13 \times 2,527 + 0,18 \times 0,244 + 0,16 \times 0,826 = 0,966$$

**Прогноз ймовірності банкрутства згідно з моделлю
Таффлера в СФГ «ОСК»**

№ п/п	Показник	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.до 2020р. (+,-)
I. Звітні показники					
1	Прибуток до сплати податку	815	1240,4	2028,4	1213,4
2	Поточні активи	4609,1	4533,8	5876,0	1266,9
3	Поточні зобов'язання	1917,1	1349,6	2324,9	407,8
4	Виручка	3744,9	12640,7	7864,1	4119,2
5	Сума активів	5823	6495,9	9509,6	3686,6
II. Розрахункові показники					
X1	1/3	0,425	0,919	0,872	0,447
X2	2/3	2,404	3,359	2,527	0,123
X3	3/5	0,329	0,207	0,244	-0,084
X4	4/5	0,643	1,945	0,826	0,183
Z		0,699	1,270	0,966	0,267

*Джерело: розраховано за даними річних фінансових звітів
СФГ «ОСК» за 2020-2022 р.р.*

Якщо $Z > 0,3$, то у фірми непогані довгострокові перспективи;

Якщо $Z < 0,2$ то банкрутство більш ніж ймовірно.

За моделлю Таффлера, значення Z має бути більше 0,3. З розрахунків спостерігаємо за всі роки значення Z більше граничного значення, тому також слід відмітити відсутність для підприємства можливості настання банкрутства.

$$Z = 1,03A + 3,07B + 0,66C + 0,4D, \quad (2.3)$$

де A – відношення робочого капіталу до загальної вартості активів;

B – відношення оподаткованого прибутку до сплати податків до активів;

C - відношення оподаткованого прибутку до короткотермінової заборгованості;

D – відношення обсягу кредиту до загальної вартості активів.

При $Z > 0,862$ – стан підприємства стійкий; коли $Z < 0,862$ – підприємство потенційний банкрут.

$$Z_{2020} = 1,03 * 0,462 + 3,07 * 0,139 + 0,66 * 0,425 + 0,4 * 0,643 = 1,440$$

$$Z_{2021} = 1,03 * 0,490 + 3,07 * 0,190 + 0,66 * 0,919 + 0,4 * 1,945 = 1,772$$

$$Z_{2022} = 1,03 * 0,373 + 3,07 * 0,213 + 0,66 * 0,872 + 0,4 * 0,826 = 1,944$$

Таблиця 2.16

Прогноз ймовірності банкрутства згідно з моделлю

М. Спрінгейта в СФГ «ОСК»

№ п/п	Показник	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.до 2020р. (+,-)
І. Звітні показники					
1	Робочий капітал	2692	3184,2	3551,1	859,1
2	Оподаткований прибуток	815	1240,4	2028,4	1213,4
3	Короткострокова заборгованість	1917,1	1349,6	2324,9	407,8
4	Виручка від реалізації продукції	3744,9	12640,7	7864,1	4119,2
5	Загальна вартість активів	5823	6495,9	9509,6	3686,6
ІІ. Розрахункові показники					
A	1/5	0,462	0,490	0,373	-0,088
B	2/5	0,139	0,190	0,213	0,073
C	2/3	0,425	0,919	0,872	0,447
D	4/5	0,643	1,945	0,826	0,183
Z		1,440	1,772	1,944	0,504

*Джерело: розраховано за даними річних фінансових звітів
СФГ «ОСК» за 2020-2022 р.р.*

Значення показника у 2020 році 1,440. Значення Z перевищує поріг 0,862, що свідчить про стійкий стан підприємства. У цьому році фінансовий стан підприємства є задовільним, і ймовірність банкрутства низька. Значення показника у 2021 році 1,772: Значення Z перевищує поріг 0,862, що свідчить про стійкий стан підприємства. У порівнянні з попереднім роком, фінансовий стан підприємства покращився значно, і підприємство продовжує бути стійким. Значення Z у 2022 році 1,944 – також перевищує поріг 0,862, та більше, ніж у попередньому році. З урахуванням високого порогу у 0,862, підприємство знаходиться в стійкому стані.

В таблиці 2.17. зазначимо всі розрахунки ймовірності настання банкрутства підприємства за всіма запропонованими моделями.

**Порівняльна таблиця ймовірності настання банкрутства підприємства
згідно різних моделей прогнозування**

Модель	2020р.	2021р.	2022р.
Альтмана	3,647	6,509	4,855
Таффлера	0,699	1,270	0,966
М. Спрінгейта	1,440	1,772	1,944

Джерело: розраховано автором

За результатами запропонованих моделей діагностики банкрутства підприємства можна визначити, що протягом цього періоду (2020-2022 роки) фінансовий стан підприємства залишається стійким. Підприємство має тенденцію до покращення свого фінансового стану, що є позитивним сигналом для зацікавлених сторін.

РОЗДІЛ 3
ОБГРУНТУВАННЯ НАПРЯМКІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СФГ «ОСК»
РОЗДІЛЬНЯНСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1 Удосконалення політики управління ризиками економічної безпеки підприємства

Значення економічної безпеки для підприємства досить високо, так як формування захищеності всіх найбільш важливих складових дозволяє створювати умови для ефективного функціонування. Своєчасне проведення заходів щодо забезпечення економічної безпеки допоможе в подальшому уникати серйозних витрат на нейтралізацію загроз, які можуть негативно відбутися на проведенні.

При оперативному відстеженні кризових тенденцій, що з'являються, як із зовнішнього, так і з внутрішнього середовища підприємства, у нього з'являється можливість виробити ефективну реакцію, яка дозволить ліквідувати всі проблеми, що з'являються. Нині, за умов кризи, особливо важливо приймати рішення у мінімальний термін, оскільки кризові тенденції змінюються із швидкістю. Тому при розробці системи антикризових заходів з метою запобігання банкрутству необхідно прагнути максимального врахування всіх загроз.

Аналіз показників економічної безпеки (здатності протистояти впливу економічних ризиків) ФСП «ОСК» виявив недостатню ефективність діяльності, хоча резерви її підвищення є. Крім того, у конкурентній стратегії даного підприємства відведено значуще місце для покращення якості продукції та збільшення ринку її збуту. Проте, судячи з економічних показників діяльності підприємства, кроків у сфері управління економічними ризиками діяльності не робиться.

Таким чином, управління економічною безпекою ФСП «ОСК» має являти собою комплекс дій керівництва підприємства, що дозволяє виявити динаміку та тенденції зміни у часі показників та факторів ризику, що характеризується заходами в управлінській, кадровій та фінансово-економічній галузях.

В основі конкурентних відносин, боротьби за споживача та отримання благ у вигляді прибутку лежить відмінність економічних інтересів суб'єктів ринкових відносин та певна недовіра між ними. Ринок функціонує як система відбору, де підприємства, які не в змозі йти в ногу з конкурентами у розвитку ефективності виробництва, приречені на економічне вимирання. Виживуть ті виробники та продавці, які найкраще пристосовані до навколишніх умов. Тому нами запропонована схема управління економічною безпекою ФСГ «ОСК» (рис.3.1)

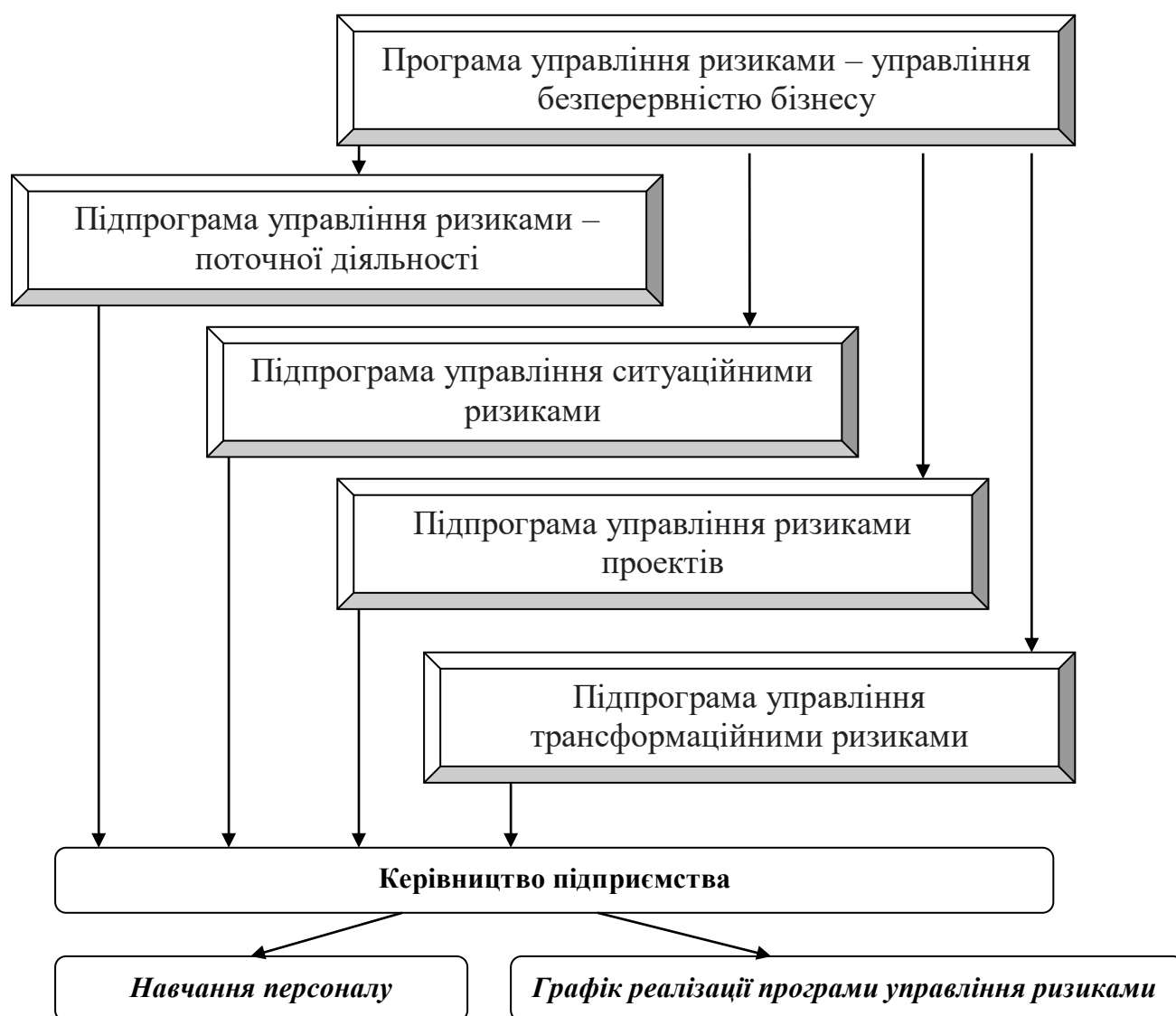

Рис.3.1 Схема управління економічною безпекою ФСГ «ОСК»

Джерело: сформовано автором

На думку авторів «Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства – це сукупність законодавчих актів, правових норм, рушійних

мотивів та стимулів, методів, засобів і заходів для ефективного функціонування системи забезпечення економічної безпеки підприємства» [18, с.620].

Система економічної безпеки підприємства та механізм її забезпечення передбачають вирішення завдань економічної безпеки не тільки спеціально створеним підрозділом, а й покладені на керівників структурних підрозділів обов'язків за проблемами безпеки. Слід пам'ятати, що основна роль у забезпеченні економічної безпеки підприємства належить його персоналу, кадровий потенціал або ресурс - це основний ресурс підприємства. Тільки він може приносити прибуток, але одночасно персонал є джерелом всіх внутрішніх загроз економічної безпеки, і, в кінцевому підсумку, зумовлений успіхом будь-якої мотивованості співробітників.

Зважаючи на очевидну неминучість підприємницьких ризиків, підприємство повинно розраховувати їхню ймовірність, передбачати ризики, планувати та здійснювати всі можливі заходи щодо їх попередження та мінімізації, в ідеальному випадку – до повної ліквідації.

Функціонування механізму управління ризиками має здійснюватися з урахуванням інтегрованого підходу, тобто має бути:

- постійне вдосконалення комплексу методів управління ризиками;
- залучення всіх до процесу управління ризиками;
- зацікавленість кожного співробітника;
- найвище керівництво – координуючий центр;
- сталість та безперервність процесу управління ризиками (рис.3.2).

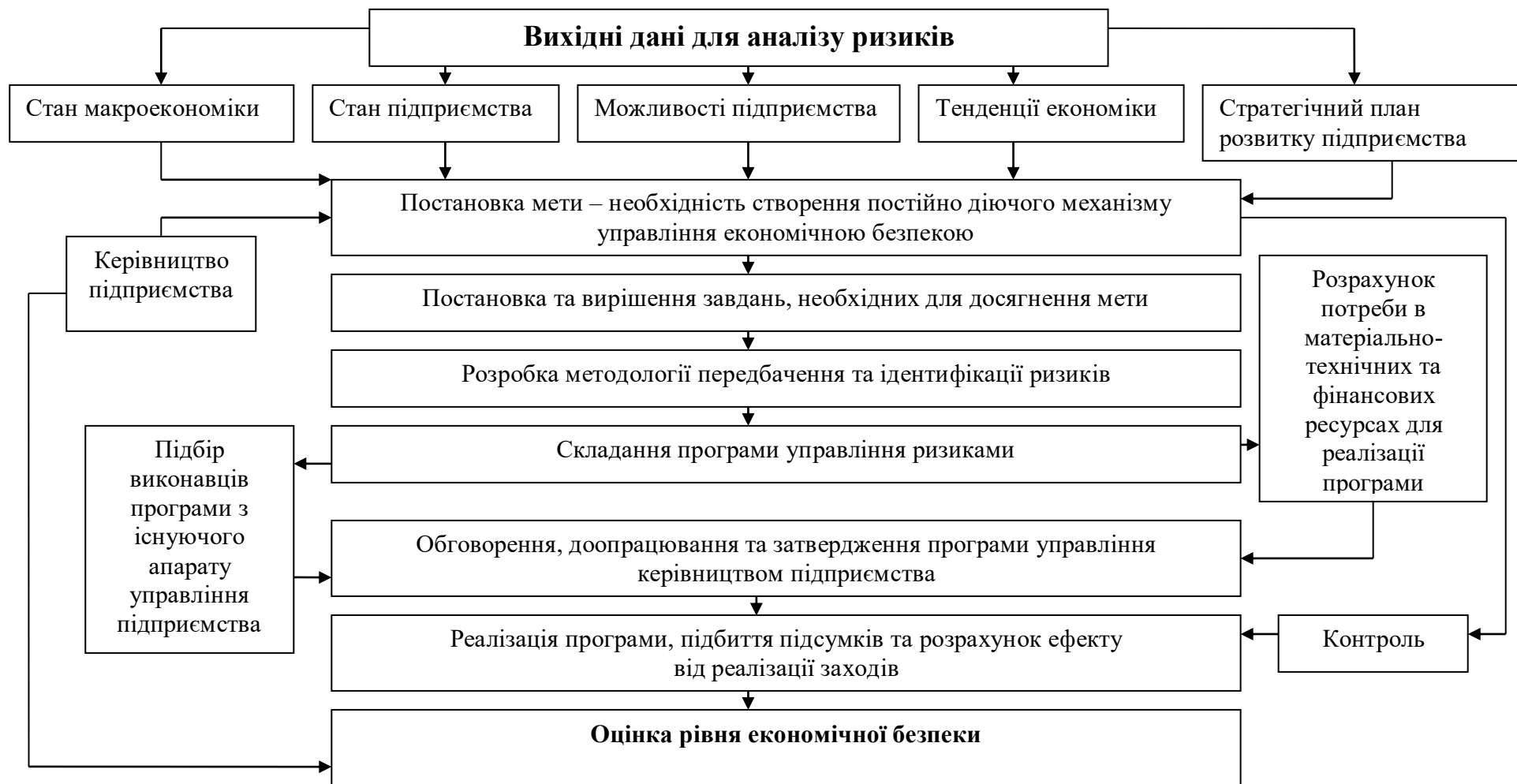

Рис. 3.2 Механізм управління економічною безпекою ФСГ «ОСК»

Джерело: сформовано автором

Програма управління ризиками - це розроблена лише на рівні організації система планування, забезпечення та організації заходів, необхідні мінімізації збитків (втрат), викликаних випадковими подіями.

Кожен із запропонованих методів управління ризиками має особливості застосування, переваги та недоліки, при цьому різноманітні їх комбінації забезпечують захист підприємницької діяльності організацій від негативного впливу ризиків.

Універсальним методом компенсації збитків від матеріалізації ризиків підрядних організацій є страхування. Причому страхування дозволяє усім фазам життєвого циклу проекту як відшкодовувати страхувальнику раптові і непередбачені збитки, а й захищати капіталовкладення. Найважливішою функцією механізму забезпечення конкурентоспроможності підприємства є захист від несприятливих умов ринкового середовища, які мають передбачати розробку комплексу заходів щодо обмеження економічного ризику у діяльності підприємства. При цьому розробка процедури передачі економічного ризику партнерам, проведення диверсифікації виробництва, розширення сфери маркетингових досліджень ринкового середовища, використання переваг інноваційних процесів та особливостей цінового регулювання попиту та пропозиції продукції є важливим блоком проблем, що забезпечують високий рівень конкурентоспроможності підприємства.

При браку прибутку підприємства повинні в першу чергу реалізовувати умови, що не вимагають інвестиційної підтримки для забезпечення і економічної безпеки. І тільки після завершення реалізації некапіталомістких заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства повинні приступати до реалізації умов, що вимагають інвестиційної.

Мінімізація витрат підприємства розглядається як концепція, що включає мінімізацію постійних і змінних витрат на реалізацію продукції. Підвищена увага до змінних витрат також обумовлена їх роллю в отриманні прибутку, що реалізується за допомогою ефекту виробничого важеля. Пропонується забезпечити мінімізацію витрат за рахунок підвищення ефективності

використання ресурсів та усунення невідповідностей у використанні ресурсів. У загальному випадку ці невідповідності зводяться до наступного: об'єми ресурсів, що надходять, не відповідають або потребам у них, або обсягу продажів підприємства.

Невідповідності у використанні ресурсів підприємства тягнуть за собою невиробничі витрати на оплату праці, зберігання матеріальних запасів та інформації, підтримання обладнання в робочому стані. Усунення невідповідностей у використанні ресурсів, що поступають на підприємство, розглядається як процес неперервного або дискретного характеру.

Підприємство невелике за розміром, мати власні склади не ефективно. Тому СФГ «ОСК» користуються послугами елеватора для зберігання зерна перед продажем. В цьому випадку підприємство витрачає значну кількість свого прибутку, збільшуючи собівартість даної продукції. Тому нами було запропоновано більш дешевий спосіб зберігання продукції перед її продажем.

3.2 Інновацій у забезпеченні економічної безпеки підприємства

Економічна безпека підприємства гарантує його нормальне функціонування в конкурентному середовищі. Таким чином, забезпечення економічної безпеки є одним з основних завдань господарюючого суб'єкта, при умові, що керівництво зацікавлене у здійсненні заходів по забезпеченню економічної безпеки.

Дьяченко О.А. та Артеменко Л.П. зазначають, що: «Під економічною безпекою інноваційно-орієнтованого підприємства (фірми, організації) розуміється стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів (у т.ч. його інноваційних потужностей та потенціалу), що дозволяє досягти стану захищеності від внутрішніх та зовнішніх економічних загроз та подальшого стійкого розвитку в умовах нестабільності національної економіки» [17с.173].

На думку Неустроєва Ю. Г. «Інноваційна діяльність є особливого роду підприємництвом, яке спрямоване на використання наукових знань. Їх можна використати для одержання прибутку» [33,с.106].

Шевченко А.А. та Петренко О.П. зазначають, що: «З метою мінімізації витрат на господарську діяльність с.-г. підприємствам необхідно переходити на ресурсозберігаючі та енергозберігаючі технології виробництва с.-г. продукції. Вивільнені кошти можуть бути направлені на технологічні інновації в с.-г. підприємствах» [74].

«Маючи на меті підвищення ефективності, інновації відкривають широкі перспективи для розвитку сучасного підприємництва. Успішна інноваційна діяльність дає можливість підприємству сформувати позитивний імідж, підвищити конкурентоспроможність, ефективніше використовувати ресурси, збільшити прибуток» [6,с.17].

Як вже було зазначено раніше, фермерське підприємство зосередило своє виробництво на таких культурах, які приносять найбільший прибуток і є рентабельними. А це пшениця, ячмінь та насіння соняшника. В різні роки додається просо або жито. Підприємство немає тваринницької галузі, тому майже весь врожай зернових та насіння реалізується організаціям через зберігання на елеваторі. Таке зберігання займає достатню дольову вагу витрат, які підвищують собівартість даної продукції та зменшують прибуток підприємства, який можна спрямувати в свою чергу на розвиток підприємства.

Тому нами було прийнято рішення розглянути інноваційний підхід зберігання продукції на підприємстві. На нашу думку, підприємству доцільно було б під готову продукцію впровадити використання аргентинського способу зберігання зерна, а саме - використання поліетиленового рукава.

Крім того, «в результаті воєнних дій, спричинених нападом Росії на Україну, було пошкоджено багато елеваторів та зерносховищ, а серед тих що залишилися немає достатньої потужності для зберігання всього збіжжя, яке виробляється в поточному році. На допомогу приходить альтернатива елеваторам – полімерні рукави» [3].

Тому, президент України Володимир Зеленський станом на серпень 2022 року вніс законопроект про звільнення від оподаткування ввізним митом товарів, що використовуються для зберігання зернових та/або олійних культур

(№7548-1) [50].

«Відтепер не підлягають оподаткуванню обладнання та вироби для зберігання, перевезення, завантаження і розвантаження зернових та/або олійних культур при ввезенні на митну територію України. Зазначене звільнення діятиме у період дії воєнного стану на території України та протягом 30 днів з дня його припинення чи скасування», — уточнили в асоціації» [1].

«Зазначається, що цей закон є важливим для аграрного сектору, адже допомагає вирішити проблему зберігання сільськогосподарської продукції, яка гостро постала через складну ситуацію з логістикою. В результаті збройної агресії Росії багато зерносховищ було знищено, а потужності елеваторів, які залишилися, є недостатніми» [1].

Наступним етапом в підвищенні ефективності використання зерносховищ, на нашу думку, є впровадження новітніх технологій для зменшення затрат. Збереженню готової продукції високої якості з мінімальними витратами повинні сприяти інноваційні заходи. Саме новітні технології у подальшому покращать розвиток бізнес - програми СФГ «ОСК».

Ми пропонуємо СФГ «ОСК» закупити полімерні рукави для зберігання своєї продукції. Полімерні рукави для зберігання зерна використовуються для захисту врожаю від вологості, грибків та шкідників. Основні переваги включають ефективний захист, можливість контролю вологості та збільшення терміну зберігання зерна. Недоліками можуть бути витрати на придбання та обмежена переробка для повторного використання.

У замкнутому середовищі, представленому поліетиленовим рукавом, концентрація вуглекислого газу під час дихання організмів поступово зростає. Разом із зерновою масою в рукав потрапляють різноманітні комахи, бактерії та спори, які, при низькому вмісті кисню, припиняють свою активність або загивають. Зерно також зменшує інтенсивність своїх процесів до моменту контакту з киснем повітря. Рукави, завдовжки 60 метрів, виготовлені з п'яти шарів поліетилену, кожен із яких має унікальні властивості, щоб уникнути порівняння плівки та забезпечити рівномірне розтягування мішка. Зберігання зерна у рукавах

можливе протягом приблизно двох років; після цього терміну поліетилен, піддавшись впливу ультрафіолетових променів, розпадається. Зерно можна пересипати в інший мішок для подальшого зберігання, якщо це необхідно.

Рис. 3.3 Полімерні рукава для зберігання зернових та/або олійних культур

Експерименти, проведені як в Аргентині, так і в інших країнах, свідчать, що під час зберігання у мішку продукції не відбувається жодних змін вологості закладеного зерна. Деякі дослідники вказують на можливість закладання навіть вологого врожаю, але для наших широт рекомендується спочатку підсушувати зерно до стандартних норм.

Процес наповнення та вивантаження мішків-рукавів вкрай простий. Достатньо мати бункер для завантаження зерна, трактор та спеціальну машину для заповнення рукавів. Рукави ідеально підходять для будь-якого виду зерна. Важливо стежити за тим, щоб ділянка була рівною, міцною та мала невеликий нахил у бік завантаження зерна, щоб уникнути затікання води всередині рукава.

Постійні перевірки мішків мають велике значення; щонайменше, кожні 10 днів рекомендується оглядати їх і, виявивши будь-які пошкодження, латати дірки за допомогою спеціального скотчу.

Завдяки надійному зберіганню без пошкоджень можна бути впевненим у високій якості товару. Також, в окремо взятій партії неможливо підмішати

низькоякісне зерно для зниження класності, що часто трапляється на українських елеваторах. Не останню роль грає і економічна вигода від використання мішків, оскільки вони доступні за ціною.

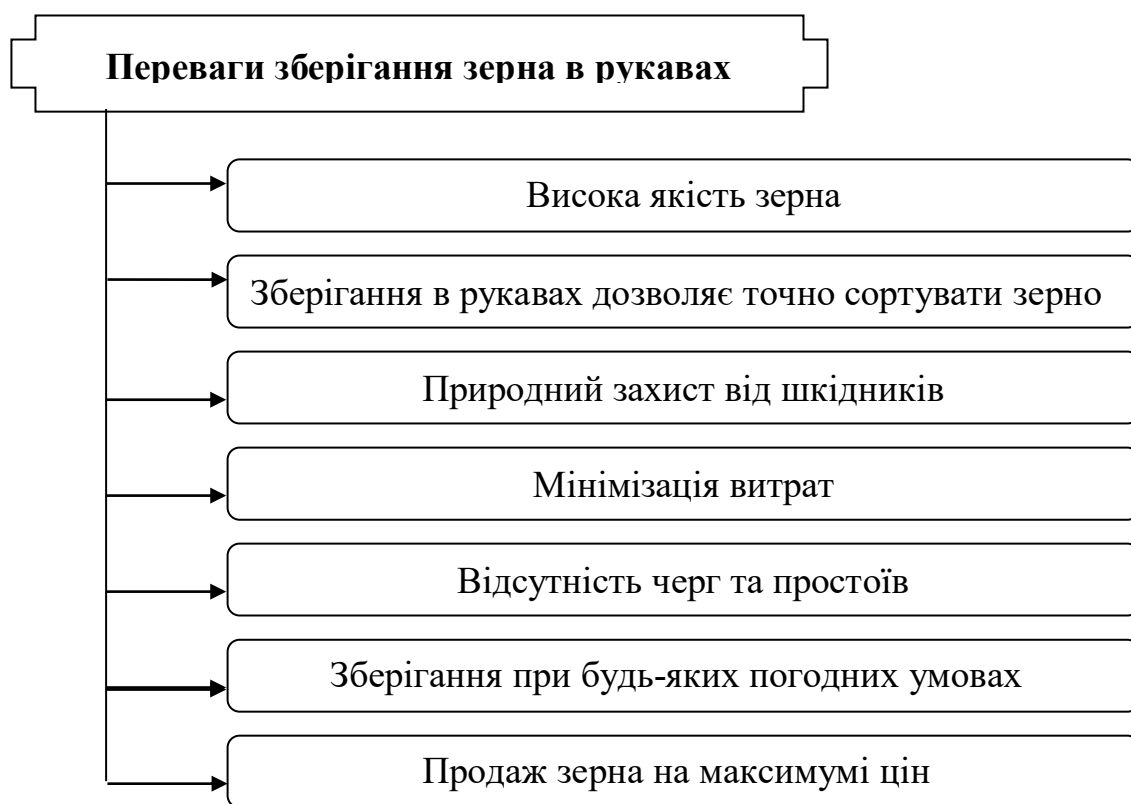

Рис. 3.4 Переваги зберігання зерна в рукавах

Джерело: сформовано автором

Переваги зберігання зерна в рукавах: збільшення ціни продажу зерна. Як і у випадку з будь-яким іншим способом зберігання зерна, основне завдання зберігання в мішках – це відстрочення часу від моменту збирання врожаю, коли зерно дешеве, до моменту, коли його ринкова ціна підніметься до більш цікавого рівня. Найменші капітальні інвестиції. Порівняно з будівництвом металевих силосів зберігання зерна, вартість організації зберігання у рукавах чи мішках відчутно менша. Крім самих поліетиленових рукавів, потрібно лише придбати машини для їх завантаження та розвантаження. Вартість однієї тонни зерна, яке зберігається у поліетиленовому рукаві, оцінюється близько 2.50 Євро (все включено). Зниження вартості сушіння зерна Не секрет, що у розпал сезону збирання зростає вартість газу/палива. Тому, коли ціна палива висока, багато клієнтів закладають мокре зерно у рукави. А вже взимку, коли ціна палива падає,

зерно розпаковується та вирушає у зерносушарку. Різниця в ціні газу настільки велика, що дозволяє заощадити навіть незважаючи на те, що в холодну зимову пору витрата газу зерносушаркою зростає. Швидке облаштування: не потрібно, як у разі силосів, розробляти проект, отримувати дозвіл на будівництво елеватора і будувати. Полегшення логістики під час збирання врожаю. Пластикові рукави дозволяють створити тимчасове сховище навіть краю поля. Вантажівки не стоять у черзі на елеватор. Немає транспортних витрат на доставку зерна для сушіння на елеватор. Легка сегментація та сортування: пластикові рукави дозволяють легко сортувати зерно за культурами, сортами, вологістю тощо, таким чином, зберігаючи його унікальну ідентифікацію. Це особливо важливо для нішевих культур чи сортів. За потреби можна використовувати лише частину рукава. Характеристика рукава наведена в таблиці 3.1

Таблиця 3.1

Характеристика поліетиленових рукавів для зберігання готової продукції на підприємстві різних виробників

Діаметр, мм	2 700	2 700
Товщина, мікрони	230-240	240
Довжина, м	60	60
Місткість по зерну, кукурудзі, т	200	200
Власна маса, кг	130	130
Виробник	«Планета Пластик», Україна	Plastar, Аргентина
Температурний режим зберігання	-40 до +50°C	-50 до +50°C

Можливість нарощування ємності зберігання У той час як металеві силоси – стаціонарні капітальні споруди, будівництво яких потребує часу та грошей, у разі зберігання у поліетиленових рукавах, фермерське господарство має можливість наростити обсяги зберігання у будь-який момент. Для цього досить просто завантажити зерно ще більше рукавів. Зберігання зерна харчового призначення: у пластикових (поліетиленових) рукавах можна зберігати зерно харчового

призначення. У той час як деякі інші способи передбачають необхідність фумігації.

Для зберігання готової продукції у поліетиленових рукавах, підприємству необхідно придбати: зерно-пакувальну машину ЗПМА -180 (374,900 тис грн.), поліетиленові пакети (за об'ємом виробництва підприємству достатньо одного пакету на рік, так як загальний об'єм виробленої продукції не перевищує 200 тонн, а один пакет вміщує 200т продукції(17000 грн. x 4 років=85,0 тис грн.)), зерно-розпакувальна машина ЗРМ-180 (755 тис грн.). Отже, підприємству необхідно інвестувати в закупку обладнання для зберігання продукції в рукавах: $375,9+68,0+755=1198,9$ тис грн.

3.3 Обґрунтування ефективності впровадження удосконалених напрямків забезпечення економічної безпеки підприємства

Сьогодні все більше фермерських господарств використовують технологію зберігання зерна в поліетиленових рукавах або мішках. Вже ні в кого немає сумнівів щодо надійності і доцільності такого зберігання, адже вартість початкових інвестицій в організацію цього способу зберігання досить низька проти традиційними технологіями.

Використання поліетиленових мішків на СФГ «ОСК» дасть змогу підприємству збільшити свої потужності, що призведе до збільшення прибутку; по-друге, без втрати якісної характеристики зберігати його до потрібного моменту.

В наступних таблицях розглянемо дані бізнес-плану, необхідні для розрахунку показників ефективності реальних інвестицій та зробимо розрахунок показників ефективності використання інвестиційного проекту.

Станом на 2022 рік чистий прибуток господарства склав 2028,4 тис грн. Наш проект розрахований на використання господарством позикових коштів (інвестицій) з метою зменшення навантаження на фінансове забезпечення підприємства.

Розроблено інвестиційний проект із запровадження технології зберігання зерна у полімерних рукавах. Визначено, що технологічне оновлення забезпечує оптимізацію витрат на зберігання зерна і зростання доходності за рахунок оптимальних строків реалізації.

Таблиця 3.2

**Дані бізнес-плану, необхідні для розрахунку показників ефективності
реальних інвестицій**

Показники	Проект
1. Обсяг інвестицій, тис. грн.(Co)	1198,9
2. Період експлуатації інвестиційного проекту, років (t)	4
3. Прийнята дисконтна ставка (i)	16
4. Прибуток за роками експлуатації, тис. грн. (CF), в тому числі:	1400
1 рік	450
2 рік	350
3 рік	350
4 рік	250
5. Річна сума амортизації, тис. грн. (CF)	150

Джерелом фінансування є позикові кошти, які покриваються чистим прибутком. Вартість проекту складає 1198,9 тис грн. Термін окупності проекту –4 років. Прибуток від реалізації сільськогосподарської продукції у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь зростає протягом періоду прогнозування на 20,2%.

Таблиця 3.3

Розрахунок показників ефективності використання інвестиційного проекту

Показник	Формула для розрахунку	Період, роки (t)	Проект	
			метод розрахунку	результат
Дисконтний множник	$d = \frac{1}{(1+i)^t}$	1	$1/(1+0,16)$	0,862
		2	$1/(1+0,16)^2$	0,743
		3	$1/(1+0,16)^3$	0,664
		4	$1/(1+0,16)^4$	0,552
Сума грошового потoku	CF=ЧП+AB	1	450+150	600
		2	350+150	500
		3	350+150	500
		4	250+150	400
		$\Sigma=$	x	1200
Теперішня вартість	$(PV)_t = \Sigma CF \cdot d$	1	$600 \times 0,862$	517,2
		2	$500 \times 0,743$	371,5

Показник	Формула для розрахунку	Період, роки (t)	Проект	
			метод розрахунку	результат
майбутніх грошових потоків		3	500x0,664	332,0
		4	400x0,552	220,8
		$\Sigma=$	x	1441,5
Сума чистого приведенного потоку	$NPV=\sum(PV)_t - C_0$	=	1441,5-1198,9	242,6
Індекс рентабельності інвестицій	$PI=NPV / C_0$	=	242,6/1198,9	0,202 або 20,2%
Внутрішня норма дохідності інвестицій	$IRR = \sqrt[n]{\frac{(PV)_t}{C_0}} - 1$	=	$\sqrt[4]{1441,5/1198,9} - 1$	0,67 або 67%
Період окупності інвестицій	$PP=C_0/[\sum(PV)_t]/n$	=	1198,9 / (1441,5/4)	3,3

Так, якщо проаналізувати показники обсягу щорічних втрат зерна, то очевидним є те, що воно не підготовлене до зберігання, тому що не відбувається повноцінне сушіння. Процес сушіння зерна збільшує витрати на збереження, але без втрат тут не обійтися, тому що світовий зерновий ринок має потребу в якісному зерні.

Інновації, пов'язані з модернізацією СФГ «ОСК» Роздільнянського району створять умови для стійкого економічного зростання підприємства у майбутньому. Маючи на меті підвищення ефективності, інновації відкривають широкі перспективи для розвитку сучасного підприємництва. Успішна інноваційна діяльність дає можливість підприємству сформувати позитивний імідж, підвищити конкурентоспроможність, ефективніше використовувати ресурси, збільшити прибуток.

ВИСНОВКИ

Приватне фермерське підприємство СФГ «ОСК» розташовано в селище Велика Михайлівка Роздільнянського району Одеської області. Основним видом діяльності є вирощування зернових культур, бобових культур і насіння олійних культур.

Оцінюючи забезпеченість підприємства виробничими ресурсами, слід відмітити станом на початок 2023 року підприємство має у володінні 797 га сільськогосподарських земель. Трудовий потенціал в фермерському господарстві представлений станом на 2022 рік 7 особами, що на 5 осіб більше ніж за аналогічний період 2020 року. Майно підприємства представлено авансованим капіталом в розмірі 9 млн. 509,6 тис грн. станом на 2022 рік. За три роки розмір його збільшився на 63,31%. Найбільшого збільшення в господарстві, а саме в 3 рази зазнали необоротні активи, а саме основні засоби.

Підприємство має вузький асортимент виробництва продукції, так спостерігаємо виробництво пшениці озимої, жита, насіння соняшника та в окремі роки жита та проса. Порівняно з 2020 роком у 2022 році виробництво пшениці збільшилося в 3,4 рази, ячменю озимого в 12,5 разів. Виробництво соняшника у 2022 році скоротилося на 12,3%.

Даючи економічну оцінку майну фермерського підприємства, слід зазначити, що зі збільшенням загального капіталу підприємства, спостерігаємо збільшення дольової ваги основних засобів у структурі майна підприємства на 17,36%. Проте оборотний капітал навпаки зменшився в структурі майна підприємства на 17,36%. В структурі оборотного капіталу найбільшу дольову вагу займають запаси, які складають станом на 2022 рік 55,25%. В свою чергу дольова вага запасів за три роки зменшили свою вагу на 13,32%. Дебіторська заборгованість в структурі оборотного капіталу складає 33,81% станом на 2022 рік, проте дольова вага в структурі за три роки збільшилася на 7,9%. Ця ситуація вимагає додаткової уваги керівника фермерського підприємства щодо погашення такої заборгованості своєчасно. Що стосується грошей та їх еквівалентів, слід

зазначити їх невелику дольову вагу в структурі оборотного капіталу станом на 2022 рік, а саме 4,85%. Проте, ще й в динаміці за дослідний період, слід відмітити зменшення дольової ваги на 0,76%. Інші оборотні активи в структурі майна займають біля 6%.

Аналізуючи зовнішнє середовище СФГ «ОСК», слід зазначити, що підприємство має сильні сторони, включаючи високу якість продукції, кваліфікований персонал. Однак слабкі сторони вимагають уваги та стратегії для подолання викликів. З огляду на можливості, такі як розширення ринків, розвиток інноваційних продуктів та зростаючий попит на екологічно чисті товари, компанія може використовувати свій потенціал для подальшого успіху. Однак, важливо також звертати увагу на загрози, такі як зростання конкуренції та економічної нестабільності, і приймати вчасні заходи для мінімізації їх впливу.

В цілому, на підставі цих показників можна зробити висновок, що підприємство показує позитивні тенденції у фінансовій діяльності. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції збільшилася на 4119,2 тис грн. в 2022 році порівняно з 2020 роком. Собівартість реалізованої продукції збільшилася на 2260,32 тис грн. в 2022 році порівняно з 2020 роком. Це може бути пов'язано зі збільшенням витрат на виробництво. Фінансовий результат до оподаткування та чистий фінансовий результат: збільшився на 1843,42 тис грн. в 2022 році порівняно з 2020 роком. Це може бути результатом успішного фінансового управління та зростання прибутку підприємства. Норма прибутку на авансований капітал та виробничий капітал збільшилася на 18,15% в 2022 році порівняно з 2020 роком. Це свідчить про ефективне використання капіталу та здатність підприємства генерувати прибуток.

В цілому, підприємство має стабільний фінансовий стан, але є певні аспекти, такі як низька забезпеченість власними оборотними коштами та проблеми з швидкою ліквідністю, які вимагають уваги керівництва та можливих корекцій. Потрібно продовжувати моніторити ці показники та вживати заходів для покращення фінансової стійкості підприємства.

За результатами діагностики банкрутства підприємства можна визначити, що протягом цього періоду (2020-2022 роки) фінансовий стан підприємства залишається стійким. Підприємство має тенденцію до покращення свого фінансового стану, що є позитивним сигналом для зацікавлених сторін.

З метою підвищення економічної безпеки підприємства пропонуємо такі напрямки:

1. Аналіз діяльності показав, що на даному підприємстві відсутній широкий асортимент продукції. Для вирішення цього питання рекомендуємо ввести в сівозміни господарства нові культури, які користуються попитом на ринку.

2. Економічно доцільним буде розширення ринків збуту продукції, зокрема у інших регіонах України та по можливості за кордон.

3. Також для підвищення ефективності цінової політики пропонуємо впровадити більш сучасну систему знижок на с/г продукцію, що включає знижки за платежі готівкою в дуже великих розмірах (у розмірі 1,5 – 2,5 %), за обсяги закупки (до 2 %), сезонні знижки (в період збору врожаю, коли на ринку спостерігається найвищий рівень пропозиції - до 1,5 %), прогресивну знижку бонусні знижки за оборот (надається постійним покупцям на основі спеціальної домовленості: до 5 %)

4. ФСП «ОСК» потрібно здійснити пошук нових споживачів продукції, для цього пропонуємо розгорнути масштабну рекламну кампанію.

5. Вирішальний вплив на розвиток інноваційних процесів справляє їх фінансове забезпечення. Для фінансування інноваційного процесу в рослинництві необхідно залучати такі інструменти як лізинг, форвардні контракти, товарне кредитування, аграрні розписки.

6. З метою зменшення витрат в майбутньому та набуття розвитку і фінансової стійкості пропонуємо закупити полімерні рукави для зберігання своєї продукції. Цей проект дасть змогу зменшити витрати на зберігання продукції, тим самим зменшити собівартість продукції, крім того дозволить отримати додаткові доходи від здачі в оренду обладнання, а саме зерно-пакувальну машину ЗПМА -

180 та зерно-розпакувальну машину ЗРМ-180.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Agroportal. Зеленський підписав закон про скасування мита на рукави для зерна. URL: <https://agroportal.ua/news/ukraina/zelenskiy-pidpisav-zakon-pro-skasuvannya-mita-na-rukavi-dlya-zerna> (дата звернення 19.11.2023р.)
2. Gudz P., Oliinyk Y., Shkurupska I., Ivanchenkov V., Petrenko O., Vlasenko Y. Formation of foreign economic potential of the region as a factor of competitive development of the territory. *International Journal of Management(IJM)*. Volume 11. Number 5, 2020. P. 590-601 URL: https://iaeme.com/MasterAdmin/Journal_uploads/IJM/VOLUME_11_ISSUE_5/IJM_11_05_053.pdf (дата звернення 15.11.2023р.)
3. info@agro-liga.com. Президент України підписав закон про скасування мита на рукава для зерна. URL: <https://agro-liga.com/prezident-ukrayini-pidpisav-zakon-pro-skasuvannya-mita-na-rukava-dlya-zerna/> (дата звернення: 02.12.2023)
4. Lagodiienko V.V., Datsii O. I., Petrenko O.P., Tepliuk M.A., Budiaiev M.O. Economic aspects of assessment and marketing of carbon emissions by enterprises based on the principles of sustainable development. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2023. №3. Pp. 111–117. URL: <http://nvngu.in.ua/index.php/uk/arkhiv-zhurnalu/za-vipuskami/1896-2023/zmist-3-2023/6625-111> (дата звернення 16.11.2023р.)
5. Атамась Г.П., Петренко О.П. Інвестиційна діяльність підприємств в короно кризисних умовах. *Галицький економічний вісник*. 2022. 2 (75). С.7-15 URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1058> (дата звернення 16.11.2023р.)
6. Атамась Г.П., Петренко О.П. Інновації як умова підвищення ефективності використання зерносховищ. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Гжицького. *Економічні науки*. Львів. 2011. Том 13. №1(47). Частина 1. С.13-18.
7. Атамась Г.П., Петренко О.П. Розвиток малого бізнесу в умовах переходу до цифрової економіки. Збірник тез доповідей за матеріалами V

Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання в умовах трансформації публічного управління -2022» (м. Одеса, 10 листопада 2022 р.), НУОП. Одеса, 2022. С. 109-112 URL: https://economics.net.ua/files/science/admin_men/2022/tezy.pdf (дата звернення 16.11.2023р.)

8. Безкоровайний М. Стійкий бізнес як основа забезпечення економічної безпеки підприємства. *Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 27-28 жовтня 2022 р.:* Дніпро: ДДАЕУ, 2022. С. 114-115.

9. Білоусов Є. М. Система економічної безпеки підприємства й особливості її побудови (постановка проблеми). Актуальні проблеми держави і права. URL: file:///C:/Users/ADMIN/Downloads/apdp_2015_75_51.pdf (дата звернення 16.11.2023р.)

10. Волошин В. І. Державна політика забезпечення економічної безпеки держави в умовах гібридних загроз. *Бізнес Інформ.* 2018. № 9. С. 19-24.

11. Галицький О. М., Найда І.С., Найда А.В. Сучасні інструменти оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства. *Економіка харчової промисловості.* 2019. Том 11. Випуск 2. С.62-67

12. Гапак Н.М. Економічна безпека підприємства: сутність, зміст та основи оцінки. URL: <https://bit.ly/3RED9eo> (дата звернення 16.11.2023р.)

13. Гейко О.Л. Аутсорсинг у сільському господарстві провідних країн світу - досвід для України. *Агросвіт.* 2021. №3. С. 75-80.

14. Голіков І. В. Сутність та еволюція поняття економічна безпека. *Проблеми економіки.* 2014. № 1. С.309-313

15. Доценко І. О., Мельничук О. П Стратегічне управління фінансово-економічною безпекою підприємства. *Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво.* 2018. № 3. С. 79-84.

16. Дуюнова Т. В. Управління економічною безпекою підприємств: системи, механізми, інструментарій: монографія. Харків: Смугаста типографія. 2018. 322 с.
17. Дьяченко О.А., Артеменко Л.П. Економічна безпека інноваційно-орієнтованих підприємств в умовах євроінтеграції. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2015. С.173-180
18. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 757с.
19. Економічна безпека підприємництва в Україні : монографія / Г. В.Ситник, Г. В. Блакита, Н. М. Гуляєва та ін. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 284 с.
20. Зайченко К.С., Діма Н.І. Економічна безпека підприємства: сутність та роль. *Ефективна економіка*. 2021. №5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/92.pdf (дата звернення 16.11.2023р.)
21. Зміни до програми «Доступні кредити 5-7-9%»: підтримка посівної кампанії та активація підприємництва. Зміни від 12.03.2022. *Міністерство фінансів України*: веб-сайт. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/zmini_do_programi_dostupni_krediti_5-7-9_pidtrimka_posivnoi_kampanii_ta_aktivatsiia_pidpriemnistva-3374 (дата звернення: 28.10.2023).
22. Іпполітова І.Я., Сичова А.О. Методичний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. С.96-101
23. Колотуха С.М., Бечко В.П., Кравцова Л.Л. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: формування та використання в умовах економічної нестабільності. *Вісник*. 2016. №1. С.29-37
24. Косова Е.В. Капітал банків у системі індикаторів фінансової стійкості. *Менеджер*. 2014. № 2 (68). С. 78-81

25. Костюк В. Стратегія формування конкурентних переваг підприємства в сучасних умовах ринку. *Галицький економічний вісник*. 2019. Том 58. № 3. С. 115–120.
26. Кравчик Ю., Каткова Т. Структурно-функціональна характеристика економічної безпеки промислового підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2022. № (1). С. 84–95.
27. Кримчук Н.О. Проблеми та шляхи забезпечення економічної безпеки підприємства. *Науковий блог. Національний університет «Острозька академія»*. 2018. 143 с.
28. Кришталеви́ч М., Петренко О.П. Фермерство в Україні під час воєнних дій: проблеми та рішення. *Збірник тез доповідей за матеріалами XXIV Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія і практика сучасної економік»* (м. Черкаси, 20 жовтня 2023 р.), Черкаський державний технологічний університет. Черкаси, 2023. С. 159-162 (дата звернення: 01.12.2023)
29. Кургузенкова Л.А. Економічна безпека підприємства: сутність та чинники формування її відповідного рівня. *Економіка і суспільство*. 2015. №1. С.31-34
30. Макарчук О. В. Економічна безпека підприємства: зовнішні чинники впливу. *Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр.* 2018. № 4. С. 102-110.
31. Мандзіновська Х. О. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. *Наукові записки*. 2016. № 2 (53). С. 159-164
32. Матішак Ю.І. Сутність поняття «економічна безпека» як однієї зі складових забезпечення розвитку підприємства. *Економіка і організація управління*. 2014. № 3 (19) – 4 (20). С.172-176
33. Неустроев Ю. Г. Роль інновацій у забезпеченні економічної безпеки. *Агросвіт*. 2021. № 7—8. С. 103-107
34. Орлик О.В. Класифікація та систематизація загроз фінансовоекономічній безпеці підприємств. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2017. № 1 (62). С.106-113

35. Орлик О.В. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2020. Вип. 2 (19). С. 222-232.

36. П'ятницькій Д.В. Оцінка фінансової стійкості: індикатори та зведені індекси в українській та міжнародній практиці. *Економічний часопис - XXI*. 2014. №3-4(2). С.51-54

37. Парфентій Л. А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності: монографія. Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми: Мрія, 2019. 183 с.

38. Пашнюк Л.О. Економічна безпека підприємства: сутність, складові та фактори забезпечення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 22. URL: file:///C:/Documents%20and%20Settings/user/Рабочий%20стол/operaweb/ipd_2012_2_2_12.pdf (дата звернення 20.04.2023)

39. Петренко О.П. Фінансово-економічний аналіз ринку зерна як передумова продовольчої безпеки України. *Modern Economics*. Миколаїв, 2019. №13. С.207-212 URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/financial-and-economic-analysis-of/> (дата звернення 03.11.2023р.)

40. Петренко О.П. Інституціональне забезпечення розвитку агрострахового ринку. *Modern Economics*. 2021. № 28. С. 104-109. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/28-2021/petrenko.pdf> (дата звернення 04.11.2023р.)

41. Петренко О.П., Завгородній Є.С. Інноваційні бізнес-моделі як інструмент стратегічного розвитку підприємства. Збірник тез доповідей за матеріалами I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Progressive Opportunities and Solutions of Advanced Society» (м. Дніпро, 16-17 листопада 2023 р.), Дніпро, 2023. С. 127-181 URL: <http://www.wayscience.com/konferentsiya-1-16-17-listopada-2023/> (дата звернення 11.12.2023р.)

42. Петренко О.П., Македонський А. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу в сільському господарстві. *Аграрна економіка*. 2008. №1 (1-2). С. 44-55

43. Петренко О.П., Зюзіна А.Ю. Фінансові ризики в діяльності аграрних підприємств. *Економічний вісник Причорномор'я*. 2022. №3 С.77-86 URL: <https://ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/40> (дата звернення 11.12.2023р.)

44. Побережець О. В. Теоретико-методологічні та практичні засади дослідження системи управління результатами діяльності торговельного підприємства: [моногр.] . Херсон: Видавництво: Грінь Д.С., 2016. 500 с.

45. Поліщук В.С., Петренко О.П. Індикатори фінансової стійкості економіки України. *Збірник тез доповідей за матеріалами I Міжнародної науково-практичної конференції НПП та молодих науковців «Актуальні аспекти розвитку науки і освіти»* (м. Одеса, 13-14 квітня 2021 р.), Одеса, 2021. С. 467-469 URL: <https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/ZBIRNYK-TEZ.pdf>

46. Поліщук В.С., Петренко О.П. Економічна безпека держави. *Збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Сталий розвиток економіки, суспільства та підприємництва»* (м. Івано-Франківськ, 27-28 квітня 2023 р.). Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. 2023. С. 103-106 URL: https://drive.google.com/file/d/1v36DbIQUrByFrzvYg61AooDw9FEemi_Fp/view

47. Поліщук В.С., Петренко О.П. Удосконалення управління фінансовими результатами діяльності підприємства. *Збірник тез доповідей за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції «Science, society, education: topical issues and development prospects»* (м.Харків, 12-14 квітня 2020р.). Харків, 2020. С.774-781

48. Поліщук О.Б. Оцінювання управління економічною безпекою підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. №5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/79.pdf (дата звернення: 06.10.2023)

49. Правдивець О.М. Економічна безпека, як найвища функція держави. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. (2(66)). С.40–43.

50. Проект Закону про внесення зміни до розділу XXI "Прикінцеві та перехідні положення" Митного кодексу України щодо звільнення від оподаткування ввізним митом товарів, що використовуються для забезпечення зберігання зернових та/або олійних культур. URL:

<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40070> (дата звернення: 13.11.2023)

51. Салоїд С.В. Механізм управління економічною безпекою підприємства: теоретичний аспект. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2017. С.250-254

52. Сейсебаєва Н.Г., Топчанюк О.В. Методи аналізу і прогнозування банкрутства підприємств. *Молодий вчений*. 2016. № 11 (38). С. 678-681

53. Сенченко І. Р., Петренко О.П. Стратегія розвитку фермерських господарств в Україні. *Збірник тез доповідей за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції науково-педагогічних працівників та молодих науковців «Актуальні аспекти розвитку науки і освіти»* (м. Одеса, 9-10 листопада 2023 р.), ОДАУ. Одеса, 2023. С. 622-626

54. Ситник Г. В., Блакита Г. В., Гуляєва Н. М. Економічна безпека підприємництва в Україні : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 284 с.

55. Скачков О. М., Філіпковська Л. О. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. Харків : ХАІ, 2019. 103 с.

56. Скорук О. В. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Випуск 6, частина 3. С. 39-41

57. Сосновська І.М. Поняття та значення економічної безпеки виробничо-господарської діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4303> (дата звернення: 17.10.2023)

58. Сосновська О. О. Система економічної безпеки підприємств: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 437 с.

59. Станкевич Н.А., Карплюк О.О. Сутність економічної безпеки підприємства. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/207.pdf> (дата звернення: 23.10.2023)

60. Стеценко С. П. Економічна безпека: сутність і структура. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 24. С. 104-106

61. Стратегічна карта як інструмент ефективного управління фінансовою стійкістю підприємства. URL: <http://ukr.vipreshebnik.ru/strateg/4461-strategichna-karta-yak-instrument-efektivnogo-upravlinnya-finansovoyu-stijkistyu-pidpriemstva.html> (дата звернення: 17.10.2023)

62. Урба С. І., Івончак І.О. Економічна безпека підприємництва як об'єкт теоретикометодологічного аналізу. *Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво*. 2018. № 4. С. 78-86.

63. Фари́на О.І. Аналіз індикаторів фінансової стійкості економіки України. 2013. URL: file:///C:/Documents%20and%20Settings/user/Рабочий%20стол/operaweb/NaUKMAe2013_146_22.pdf (дата звернення: 09.10.2023)

64. Фостяк В. І. Безпекова діяльність та безпековий потенціал підприємства. *Формування ринк. відносин в Україні : зб. наук. пр.* 2018. № 3. С. 114-119.

65. Чикуркова А. Д., Фень К. С., Скляр Є. В. Механізм формування і зміцнення економічної безпеки підприємств: монографія. Чернівці: Технодру́к, 2019. 246 с.

66. Чіков І., Радько В., Маршалок М., Теплюк М., Петренко О., Шарко І., Сітковська А. Економічний розвиток підприємств агропродовольчої сфери на інноваційній основі. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. 1(42). 98–106. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.42.2022.3672> (дата звернення: 09.10.2023)

67. Шабатура Т.С., Петренко О.П. Експортний потенціал підприємств агропродовольчого сектору України. *Приазовський економічний вісник*.

Електронний науковий журнал. 2019. 2(13). С.195-201. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/2_13_uk/33.pdf (дата звернення 01.10.2023р.)

68. Шабатура Т.С., Шевченко А.А., Петренко О.П. Комплементарна стратегія реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств. Економіка і управління підприємствами: теорія, методика, практика : колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП «Астрія», 2020. С.26-34 URL: <http://www.economics.in.ua/2020/06/blog-post.html> (дата звернення 07.10.2023р.)

69. Шашина М. В., Тульчинська С. О. Економічна безпека підприємства: навчальний посібник до виконання практичних занять та реферату. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2023. 70 с.

70. Швець Ю.О., Мартинюк Н.Б. Методи аналізу ймовірності настання банкрутства на промислових підприємствах. С.36-45 URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/290893.pdf> (дата звернення 07.10.2023р.)

71. Шевченко А. А., Нікіфорчук М.Ю. Органічне виробництво с.-г. продукції: можливості для аграріїв в Україні. «Економічний вісник Причорномор'я». 2021. №2. с. 115 – 123 URL:<https://ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/28/25> (дата звернення 13.11.2023р.)

72. Шевченко А.А., Петренко О.П. Детермінанти економічного розвитку сільського господарства в Україні. *Modern Economics*. 2023. №38. С.186-193 URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue-38-2023/> (дата звернення 08.11.2023р.)

73. Шевченко А.А., Петренко О.П. Сучасний стан розвитку мікро та малого агробізнесу в Україні. *Agricultural and Resource Economics*. 2020. Vol. 6. No. 1. Pp. 146–160. URL: <https://are-journal.com/are/article/view/289> (дата звернення 19.11.2023р.)

74. Шевченко А.А., Петренко О.П., Бірагова О. В. Виробничий потенціал аграрних підприємств в умовах невизначеності. *Modern Economics*. 2023. №41. С. 156-162 URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/production-potential-of-agricultural-enterprises/> (дата звернення: 09.12.2023)

75. Шевченко А.А., Петренко О.П., Орлова В.О. Дослідження факторів впливу на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні. *Scientific horizons*. 2020, Vol. 23, No. 9. Pp. 68-77 URL: <https://sciencehorizon.com.ua/ru/journals/tom-23-9-2020/doslidzhyennya-faktoriv-vplivu-na-yefektivnist-diyalnosti-silskogospodarskikh-pidpriyemstv-v-ukrayini> (дата звернення 11.11.2023р.)
76. Шинкар С. М. Оцінка економічної безпеки промислових підприємств: методичні аспекти. Формування ринк. відносин в Україні : зб. наук. пр. 2018. № 3. С. 125-131.
77. Шпикуляк О. Г., Беженар І. М., Рибачук В. П., Ксенофонтова К. Ю. Концептуальні перспективи розвитку «зеленого» бізнесу фермерських господарств в Україні. *Modern Economics*. 2023. № 40(2023). С. 68-75. DOI: URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/40-2023/shpykuliak.pdf> (дата звернення: 29.10.2023)
78. Штангрет А. М., Штангрет І. А. Методичні аспекти формування комплексної системи економічної безпеки підприємств. Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. 2018. № 9. С. 92-98.
79. Ярославський А.О., Правдюк Н. Л. Управління економічною безпекою підприємства. *Норвезький журнал розвитку міжнародної науки*. 2020. № 42 (3). С. 41–44.

ДОДАТКИ